

Maria Rahkonen

Ajatuksia ja kokemuksia sosionomin (AMK) työstä ja osaamisesta

Opinnäytetyö

Kevät 2011

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi AMK

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ	4
THESIS ABSTRACT	5
1 JOHDANTO	6
2 SOSIAALIALA.....	8
2.1 Sosiaalityö ja sosiaalipalvelutyö	8
2.2 Sosiaalialan työntekijät	9
3 MIKÄ ON SOSIONOMI (AMK)?	11
3.1 Sosionomi (AMK) -koulutuksen historiaa.....	11
3.2 Koulutuksen historiaa Seinäjoella.....	12
3.3 Suuntautumisvaihtoehdon historiaa Seinäjoella	13
4 SOSIONOMIN (AMK) OSAAMINEN	15
4.1 Sosiaalialan koulutusohjelman kompetenssit	17
4.2 Sosionomin (AMK) pätevyys	19
5 SOSIONOMIT (AMK) TYÖKENTÄLLÄ	21
5.1 Sosionomien (AMK) tehtäväalueet	21
5.2 Työllistyminen sosiaalialalla	22
6 SOSIONOMIKSI (AMK) KEHITTYMINEN.....	24
6.1 Ammatillinen kasvu ja ammatti-identiteetti.....	24
6.2 Sosiaalialan ammattietiikka	26
6.3 Reflektointi sosiaalialan koulutuksessa ja työssä	27
7 KESKEISIÄ SOSIAALIALAN MENETELMIÄ	29
7.1 Palveluohjaus	29
7.2 Psykososiaalinen ohjaus	30
7.3 Voimavara- ja ratkaisukeskeinen työskentely	31
7.4 Toiminnalliset ja luovat menetelmät	33
7.5 Valtaistavat sosiaalityön menetelmät	34
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	36
8.1 Aikaisemmat tutkimukset.....	36
8.2 Tutkimuskysymykset	39
8.3 Menetelmänä laadullinen tutkimus	39

9 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN KERÄÄMINEN	41
9.1 Lasten haastattelemine	42
9.2 Katugallup	42
9.3 Sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden haastattelut	43
9.4 Aineiston analysointi.....	44
9.5 Validiteetti ja reliabiliteetti	45
10 LASTEN AJATUKSIA SOSIONOMEISTA (AMK)	47
10.1 Mikä on sosionomi (AMK)?.....	48
10.2 Mitä sosionomi (AMK) tekee ja missä?.....	48
10.3 Onko sosionomi (AMK) rosvo?.....	49
11 MIKÄ ON SOSIONOMI (AMK)? –KATUGALLUP	51
12 SOSIONOMIEN (AMK) KOKEMUKSIA TYÖSTÄÄN JA OSAAMISESTAAN..	54
12.1 Lähtökohta sosionomiksi (AMK) opiskelemiseen	55
12.2 Kokemuksia osaamisesta.....	56
12.3 Mielipiteitä suuntautumisvaihtoehdoista	58
12.4 Sosionomi (AMK) –koulutuksessa kehitettävää.....	59
12.5 Työllistyminen ja paikka työyhteisössä.....	61
12.6 Sosionomin (AMK) paikka sosiaalityön kentällä	64
12.7 Jatkokouluttautumisen tarve.....	65
13 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ SOSIONOMIN (AMK) TYÖSTÄ JA OSAAMISESTA	67
13.1 Näkemyksiä sosionomin (AMK) paikasta sosiaalityön kentällä	67
13.2 Kokemuksia sosionomien (AMK) osaamisesta.....	69
13.3 Tulevaisuuden näkymiä sosiaalialalla	71
14 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	73
14.1 Sosionomin (AMK) osaaminen.....	74
14.2 Sosionomin (AMK) koulutus	75
14.3 Sosionomin (AMK) työllistyminen ja paikka sosiaalityön kentällä	76
15 POHDINTAA	78
LÄHTEET.....	81
LIITE 1: Kompetenssit	
LIITE 2: Haastattelukysymykset	
LIITE 3: Piirroksia sosionomeista	

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

Tekijä: Maria Rahkonen

Työn nimi: Ajatuksia ja kokemuksia sosionomin (AMK) työstä ja osaamisesta

Ohjaaja: Arja Hemminki

Vuosi: 2011

Sivumäärä: 86

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia eri ammattikorkeakouluista valmistuneiden sosionomien (AMK) kokemuksia koulutuksessa saamiensa valmiuksia riittävydestä sosiaalialan eri sektoreilla työskentelemiseen sekä sosionomien (AMK) näkemyksiä paikastaan sosiaalialan työkentällä. Selvitin myös muutaman sosiaalityöntekijän näkemyksiä sosionomien (AMK) osaamisesta ja paikasta sosiaalityössä. Lisäksi tutkin aluksi sosionomin (AMK) ammatin tunnettavuutta ja ihmisten yleisiä mielipiteitä sosiaalialan työntekijöistä.

Käytin tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta. Haastattelin tutkimusta varten yhteensä kahdeksaa sosionomia (AMK) Seinäjoella ja Keski-Pohjanmaan alueella sekä kolmea sosiaalityöntekijää Keski-Pohjanmaalla. Lisäksi haastattelin 10 lasta ryhmänä ja 10 kansalaista katugallup-menetelmällä Seinäjoella.

Tutkimuksen päätuloksina voi todeta, että sosionomi (AMK) ei ole vielä yleisesti kaikille tuttu ammatti. Sekä sosionomit (AMK) että sosiaalityöntekijät ovat sitä mieltä, että sosionomi (AMK) koulutus antaa eri sektoreille soveltuvan laaja-alaisen perusosaamisen, joka kehittyy ja täsmentyy käytännön työssä. Sosionomeilla (AMK) on paikka sosiaalialalla ja tulevaisuudessa tarvetta on entistä enemmän, mutta tehtäväkuva ja sosiaalialan työntekijöiden työnjako vaativat vielä selkeytystä.

Avainsanat: sosionomi (AMK), sosiaaliala, koulutus, osaaminen, työ

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS ABSTRACT

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Maria Rahkonen

Title of thesis: Profession and skills of a Bachelor of Social Services

Supervisor: Arja Hemminki

Year: 2011   Number of pages: 86   Number of appendices: 3

The first purpose of my research is to find out that do ordinary people know about the profession of the bachelor of social services. The main aim of my research is to investigate experiences and thoughts of bachelor of social services about their work and assignments. I also found out the opinions of three social workers about bachelor of social services and their work and place in the working field of social work.

The method of our research was qualitative. First I interviewed ten children and did a poll of 10 adults in a shopping center in Seinäjoki. Then I interviewed eight bachelors of social services and three social workers.

The results of my research show that everybody doesn't yet know what the bachelor of social services is. Both bachelors of social services and social workers thought that bachelors of social services have good and wide knowhow and they are needed in the area of social work. The only problem is that the right place isn't yet clear enough and the division of labor could be better.

Keywords: bachelor of social work, knowhow, education, work

1 JOHDANTO

Sosionomi on sosiaalialan kentällä työskentelevä sosiaalisen asiantuntija. Siis mikä? Olen yrittänyt sosionomiksi (AMK) opiskelemisen aikana keksiä lyhyen ja ytimekkään vastauksen lähes aina eteen tulevaan kysymykseen, kun kerron opiskelevani sosionomiksi (AMK). Mikä on sosionomi (AMK)? –kysymys saa minut huokaisemaan syvään ja käynnistää pikaisesti monimutkaisen ajatusprosessin. Annan vastaukseksi, kysyjästä riippuen, lyhyemmän tai pitemmän epämääräisen selityksen. Aluksi arvioin nopeasti kysyjän todellisen mielenkiinnon ja jäsentelen määrittelyni sen mukaan. Joskus vastaukseksi riittää kaikkein lyhyin, mutta hieman harhaanjohtava määrittely, sossutantta. Mikäli kysyjä vaikuttaa hieman enemmän kiinnostuneelta, niin kerron, että sosionomi on sosiaalialan työntekijä, joka voi työskennellä kaikenlaisissa sosiaalialan palveluissa, jotka on suunnattu muun muassa lapsille, nuorille, vanhuksille, vammaisille tai päihde- ja mielenterveyskuntoutujille. Iäkkäämmälle kysyjälle selkein vastaus on, että sosionomi on niin kuin sosiaaliohjaaja tai -kasvattaja. Parhaimmassa tai pahimmassa tapauksessa kerron vielä kaikkien edellisten määrittelyiden lisäksi, mitä eroa on sosiaalityöntekijällä ja sosionomilla sekä mitä kaikkea opintoihini kuuluu.

Kysymysten määrä ja määrittelyn monimutkaisuus johtuvat siitä, että sosionomi (AMK) -nimikkeellä valmistuvien koulutus on Suomessa vielä suhteellisen nuori ja alkanut vasta hiljattain tulla laajemmin tutuksi työkentällä. Sosionomin (AMK) osaaminen on laaja-alaista ja sosionomi (AMK) voi työskennellä sosiaalialan eri sektoreilla. Kuinka hyvin sosionomin (AMK) monipuolisesta osaamisesta ollaan yleisesti tietoisia ja miten sosionomit (AMK) pystyvät hyödyntämään laaja-alaista osaamistaan käytännössä? Kiinnostuin aiheesta heti sosionomi (AMK) –koulutuksen alussa ja päätin tutkia asiaa. Opinnäytetyöni käsittelee sosionomin (AMK) ammattia ja sen tunnettavuutta sekä sosionomien (AMK) osaamista ja paikkaa sosiaalialan työkentällä. Aihe on vanha, mutta edelleen ajankohtainen. Teema on puhuttanut siitä asti, kun tutkinto on perustettu, eli yli kymmenen vuotta ja puhuttaa vieläkin.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kerron sosionomin (AMK) koulutuksesta, osaamisalueista, tehtävistä ja kelpoisuudesta. Tutkimusvaiheen toteutin laadullisena tutkimuksena eri haastattelumenetelmiä käyttäen. Vierailin Keski-Pohjanmaalla erään alakoulun neljäsluokkalaisten parissa kysymässä 10 oppilaalta heidän tietämystään ja näkemyksiään sosionomeista (AMK). Lisäksi kartoitin Seinäjoella 10 ihmisen yleisiä mielipiteitä sosionomeista (AMK) ja sosiaalialan työntekijöistä katugallupin avulla. Varsinaiseen tutkimukseen haastattelin yhteensä kahdeksaa sosionomia (AMK) Seinäjoen ja Keski-Pohjanmaan alueella sekä kolmea sosiaalityöntekijää Keski-Pohjanmaalla. Tutkimukseni etenee ruohonjuuritasolta, eli lasten ajatuksista, katugallupin avulla mitatun yleistiedon kautta kohti ammattilaisten näkemyksiä.

Tarkoitukseni oli saada opinnäytetyöstä aikaan selkeä ja helppolukuinen tietopaketti, josta koulutusohjelman kehittäjät ja aloittavat sosionomi (AMK) –opiskelijat voisivat hyötyä. Lukemisen helpottamiseksi jätän tämän johdannon jälkeen sosionomin (AMK) perästä pois lyhenteen AMK, koska työni käsittelee ammattikorkeakoulusta valmistuvia sosionomeja (AMK) ja mainitsen historiaosuudessa erikseen, kun on kyse vanhasta sosionomi-nimikkeestä. Toivon, että opinnäytetyöni antaa realistisen, mutta myös positiivisen kuvan sosionomin (AMK) työstä. Ainakin oma suhtautumiseni muuttui työtä tehdessäni valoisammaksi.

2 SOSIAALIALA

2.1 Sosiaalityö ja sosiaalipalvelutyö

Sosiaaliala voidaan jäsentää sosiaalityöhön ja sosiaalipalvelutyöhön. Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän, eli yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maisterin tutkinnon suorittaneen ammattilaisen työkenttää. Siihen kuuluvat yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien tilannearviointi ja ratkaisuun perustuva muutostyö. Sosiaalipalvelutyö taas tarkoittaa sosiaalialan perus- ja ammattikorkeakoulututkinnon saaneiden työkenttää. Siihen kuuluu enemmän kasvatusta ja ohjaustyötä. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 80.) Sosiaalityöntekijöiden kansainvälinen liitto (IFSW) hyväksyi kansainvälisen sosiaalityön määritelmän yleiskokouksessaan Montréalissa, Kanadassa heinäkuussa 2000. Määritelmä korvaa edellisen, vuonna 1982 hyväksytyn määritelmän. Uusimisen yhteydessä IFSW:n yleiskokous totesi kuitenkin myös, ettei mitään määritelmää voi pitää lopullisena, koska sosiaalityö muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Määritelmän mukaan:

”Sosiaalityön tavoitteena on lisätä hyvinvointia edistämällä yhteiskunnallista muutosta sekä ihmissuhdeongelmien ratkaisua, elämänhallintaa ja itsenäistymistä. Sosiaalityön kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Välineenä sosiaalityö käyttää sosiaali- ja käyttäytymisteoreettista sekä yhteiskunnan järjestelmiä koskevaa tietoa. Sosiaalityön perustana ovat ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet.” (Sosiaalityön määrittely, [viitattu 23.1.2011].)

Määritelmässä kerrotaan myös, että sosiaalityö eri muodoissaan kohdistuu ihmisen ja hänen ympäristönsä välisiin vaihteleviin ja mutkikkaisiin tapahtumiin. Sosiaalityön tavoitteena on turvata kaikille ihmisille mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen, elämänsä rikastuttamiseen ja häiriöiden ehkäisemiseen. Ammatillinen sosiaalityö keskittyy ongelmien ratkaisuun ja muutoksen aikaansaamiseen. (Sosiaalityön määrittely, [viitattu 23.1.2011].) Sosiaalityö ja sosiaalipalvelutyö kulkevat rinnakkain ja myös limittyvät, joten on ehkä helpompaa puhua sosiaalialan työstä.

Sosiaalialan työtä määritellään niin, että sosiaalialalla tehtävällä työllä on tarkoituksena turvata kaikille ihmisille perustuslain mukainen oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Osa palveluista on kaikille kohderyhmille tarkoitettuja, osa taas tietyille kohderyhmille. Eriikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille suunnatuilla palveluilla pyritään turvaamaan sekä yksilön, perheen että koko yhteisön hyvinvointi. Palveluja annettaessa huomioidaan aina asiakkaan yksilölliset tarpeet sekä äidinkieli ja kulttuuritausta. Sosiaalipalvelut ovat lakisääteisiä hyvinvointipalveluita, joiden järjestämisestä kunnat ovat vastuussa. Kunnat joko tuottavat palvelut itse tai yhteistyössä toisen kunnan kanssa tai hankkivat ne ostopalveluina alan yrityksiltä ja järjestöiltä. (Sosiaalialan työ [viitattu 23.1.2011].) Sosiaalihuoltolain (L 20.12.2002/1134) mukaan kunnan on huolehdittava sen sisältöisinä ja siinä laajuudessa kuin kulloinkin säädetään:

- sosiaalipalvelujen järjestämisestä asukkailleen;
- toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevälle henkilölle;
- sosiaaliavustusten suorittamisesta asukkailleen;
- ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä sosiaalihuollon ja muun sosiaaliturvan etuuksista ja niiden hyväksikäyttämisestä;
- sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan tiedotustoiminnan järjestämisestä;
- sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan koulutus-, tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan järjestämisestä; sekä
- sosiaalisen luoton myöntämisestä asukkailleen.

2.2 Sosiaalialan työntekijät

Sosiaalialan työhön kuuluvat sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja lähihoito (Mäkinen ym. 2009, 80). Sosiaalialan työtä tehdään moniammatillisissa verkostoissa ja tunnettuja alalla työskentelevien työntekijöiden ammattinimikkeitä ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi ja lähihoitaja. Niiden lisäksi sosiaalialaan liittyviä ammatteja ovat muun muassa nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja, geronomi (AMK), kuntoutuksen ohjaaja

(AMK) ja yhteisöpedagogi (AMK). (Sosiaalialan työ [viitattu 23.1.2011].) Usein saattaa olla epäselvää, miten sosiaalialan työntekijät eroavat toisistaan koulutukseltaan ja työtehtäviltään. Sosionomin ammatin kannalta on olennaista tietää, miten sosiaalityöntekijä eroaa sosionomista ja taas sosionomi lähihoitajasta. Määrittelisin yksinkertaisesti, että sosiaalityöntekijöillä on yliopistokoulutus, sosionomeilla ammattikorkeakoulututkinto ja lähihoitajilla sosiaali- ja terveysalan perustutkinto.

Yliopistoissa voidaan suorittaa ylempi, sosiaalityön pääaineopinnot sisältävä korkeakoulututkinto, yhteiskuntatieteiden maisterin tai valtiotieteiden maisterin tutkinto, joka valmistaa sosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijät työskentelevät hallinto-, johto-, suunnittelu- ja tutkimustehtävissä sekä vaativassa yhteisö- ja asiakastyössä. Sosionomit voivat työskennellä sosiaaliohjaajina, sosiaalityöntekijöiden työparina ja moniammatillisissa tiimeissä. Sosiaaliohjaajan työ painottuu asiakasprosessissa asiakkaan arjessa tehtävään lähityöhön sekä sen suunnitteluun ja arviointiin. (Sosiaalialan työ [viitattu 23.1.2011].) Lähihoitajat työskentelevät sosiaali- ja terveysalan perustehtävissä. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon koulutusohjelmat ovat ensihoidon, kuntoutuksen, lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen, mielen-terveys- ja päihdetyön, sairaanhoidon ja huolenpidon, suu- ja hammashoidon, vammaistyön, vanhustyön sekä asiakaspalvelun ja tietohallinnan koulutusohjelmat. (Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset 2007.)

3 MIKÄ ON SOSIONOMI (AMK)?

Seinäjoen ammattikorkeakoulun Internet-sivuilla kerrotaan, että sosionomi voi työskennellä muun muassa sosiaaliohjaajana, perhetyöntekijänä, palveluohjaajana, päivätoiminnanohjaajana, päiväkodin opettajana, vakuutussihteerinä, työvoimaneuvojana, Kelan työntekijänä, perhepäivähoidon ohjaajana ja toimintakeskuksen johtajana (Millaisiin töihin? [viitattu 27.1.2010]). Sosionomin työ vastaa sellaisiin tarpeisiin, jotka liittyvät kansalaisten arjen mielekkyyteen, sosiaaliseen turvallisuuteen ja sosiaaliseen toimintakykyisyyteen (Borgman, Dal Maso, Hakonen, Honkakoski & Lyhty 2001, 7). Sosionomiksi voi opiskella monessa ammattikorkeakoulussa ympäri Suomea. Koulutusohjelmat eroavat hieman toisistaan oppilaitoskohtaisesti.

3.1 Sosionomi (AMK) -koulutuksen historiaa

Suomessa ensimmäisiä sosiaalisen auttamistyön ammattilaisia alettiin kouluttaa Kasvattajaopistoissa 1918. Suuren sotaorpojen määrän vuoksi tarvittiin ammattitaitoista kasvatushenkilöstöä. Siitä lähti liikkeelle sosiaalialan koulutus, joka on monien uudistusten kautta muovautunut nykyiseksi. (Sosiaalityöntekijäin liitto 1989.) Sosiaalityön akateemisen koulutuksen voidaan katsoa alkaneeksi jo 1928. Silloin aloitettiin sosiaalityön ensimmäinen tutkintoon johtava koulutus korkeakoulutasoisena ja yhden vuoden kestäväenä lastensuojelukoulutuksena. (Pohjola 1998, Mäkinen ym. 2009, 11–12 mukaan.) Muun muassa Tampereen yliopistossa sosiaalityö on vanha oppiaine. Maisteritutkintotasoisena oppiaineena se on ollut olemassa 1970-luvulta lähtien ja sitä ennenkin. Aina 1940-luvulta alkaen sosiaalityötä saattoi opiskella opetusjaostossa, josta valmistuttiin sosiaalihuoltajiksi, joista käytettiin myös nimitystä sosionomi, jota ei tule sekoittaa nykyiseen sosionomi (AMK) –nimikkeeseen. (Tampereen yliopisto uudistaa...[viitattu 27.10.2010].) Myöhemmin sosiaalihuollon linjasta kehittyi ylempi korkeakoulututkinto ja 1984 sosiaalityöstä tuli varsinainen yliopiston tieteenala ja yliopistollinen oppiaine. Sosiaalialan ammatillisen koulutuksen kehityksen merkittävä askel taas tapahtui 1980-luvun

alussa, keskiasteen koulu-uudistuksen yhteydessä. Silloin sosiaaliala pääsi ammatillisen koulutuksen osaksi. (Pohjola 1998.)

1980-luvun alussa oli olemassa kodinhoitajan, päivähoitajan ja kehitysvammaisten hoitajan, josta käytettiin aina vuoteen 1988 asti nimitystä vajaamielishoitaja, tutkinnot. Niistä tuli 1993 alkaen yhtenäinen lähihoitajan perustutkinto. (Pohjola 1998.) Sosiaalialan ammatillisen koulutuksen kehitys on myös sosiaalialan ammatikorkeakoulutuksen kehityksen alkamisen takana. Kehitysvammaistenohjaajan, sosiaaliohjaajan, sosiaalikasvattajan ja diakonin tutkinnot olivat 1980-luvulla opistoasteisia. Sosiaalikasvattajan, sosiaaliohjaajan ja kehitysvammaistenohjaajan tutkinnot yhdistettiin 1996–1998 sosiaalialan ohjaajan tutkinnoksi. Samaan aikaan 1990-luvulla oli meneillään opistoasteen koulutuksen uudistaminen ja laki nuori-asteen ja ammattikorkeakoulun kokeilusta 1991 antoi mahdollisuuden ammattikorkeakoulujärjestelmän muodostumiselle opistoissa. (Aho 1999). Koulutusta kehitettiin ja oppilaitoksia liitettiin yhteen. Kokeilu kesti vuodesta 1991 vuoteen 1999 ja ensimmäisiä ammattikorkeakouluja vakinaistui vuonna 1995. Sosiaali- ja terveysalasta tuli silloin yksi koulutusala. Vuodesta 1999 asti ammattikorkeakoulun koulutusohjelmista sosiaalialalle valmistuvien tutkintonimikkeet ovat olleet sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK). (Aho 1999.)

3.2 Koulutuksen historiaa Seinäjoella

Uudistusprosessien pohjalta kehittyi myös Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaaliopisto aloitti toimintansa Seinäjoella 1986, vanhan keskussairaalan tiloissa, samoissa, missä toimii nykyään Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaaliopistossa oli aluksi kodinhoitajan, päivähoitajan ja sosiaalikasvattajan linjat. Myöhemmin 1988, tulivat mukaan sosiaaliohjaajien ja kehitysvammahoitajien erikoistumislinjat. Pari vuotta myöhemmin kehittyi jälleen uusi koulutusjärjestelmä uudistus, ammattikorkeakoulukokeilu. Kokeilu antoi kehittyvälle ja muutoksessa olleelle opistolle mahdollisuuden kehittyä entisestään. Seinäjoella aloitettiin vahvatahtoinen projekti korkeakoulukokeilun saamiseksi. Korkeakoulukokeiluun mukaan pääseminen vaati konkreettisia ja to-

teuttamiskelpoisia suunnitelmia koulutuksen järjestämisestä. Opetusministeriöön tuli keväällä 1990 kaikkiaan 70 ammattikorkeakouluesitystä, joista jatkosuunnitelukehotukset myönnettiin 19 ammattikorkeakouluhankkeelle. Seinäjoki oli yksi niistä. Ammattikorkeakouluhanke pääsi alkamaan 1992 ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu vakinaistui ensimmäisten joukossa 1995, hyvin johdetun prosessin myötä. (Niemi 2006, 21–27.) Rinteen (2006, 66) mukaan Seinäjoella sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen peruspilareiksi hahmottuivat ammatillinen kasvu, tutkimuksellinen ote, menetelmällisyyden esille nostaminen sekä ammattianalyysi. Yleisaineiden osalta pidettiin tärkeänä, että ne tukevat ammatillisia sisältöjä ja äidinkielen, vieraiden kielten ja tietotekniikan osaamista sosiaalialalla pidettiin myös tärkeänä.

Sosiaalialan koulutusohjelman nimike sosionomi (AMK) kävi pitkän tien ennen aukeamistaan. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto oli nimikeasiassa aktiivinen ja saavutuksesta vastasi ennen kaikkea koulutusohjelmavastaava Päivi Rinne Seinäjoelta. Nimike vahvistui 15.6.1999. Se merkitsi lisäarvoa koulutukselle ja vakiinnutti sosionomi (AMK)-koulutuksen koulutustehtävää, ammatillista statusta ja tiivistä kansallista kouluttajien välistä yhteistyötä. (Niemi 2006, 37.) Sosionominimikkeen käyttöön ottamisesta tuli toissa vuonna vasta kymmenen vuotta ja ammattikorkeakoulujen synnystä viisitoista vuotta, joten ei ihme, jos sosionomin työkuva ei ole kentällä, etenkin pienemmillä paikkakunnilla, vielä täysin selkiintynyt.

3.3 Suuntautumisvaihtoehdon historiaa Seinäjoella

Sosiaalialan koulutusohjelmien painotukset ja suuntautumisvaihtoehdot ovat erilaisia eri ammattikorkeakouluissa. Esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulussa vaihtoehtoisilla ammattiopinnoilla voi suunnata opintoja kolmelle eri alueelle: sosiaalipedagogiikkaan, palveluohjaukseen ja sosiaalityöhön sekä sosiaaliseen kuntoutukseen (Koulutustarjonta [viitattu 28.1.2010]). Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa valitaan vaihtoehtoisista ammattiopinnoista joko kasvatus- ja perhetyö tai palveluohjaus (Sosiaalialaa Kokkolassa ja Ylivieskassa [viitattu 1.2.2011]). Rinteen (2006, 66-69) mukaan Seinäjoen sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen opetussuunnitelmakaudet voidaan jakaa kolmeen: suuntautumisvaihtoehto-

opetussuunnitelmaan, laajennettujen osaamisalueiden opetussuunnitelmaan ja sosionomityön opetussuunnitelmaan. Suuntautumisvaihtoehtoisessa koulutusohjelmassa olivat valittavana lasten ja nuorten kasvatuksen ja sosiaalipalveluiden ohjauksen suuntautumisvaihtoehdot. Suuntautumisvaihtoehdot saivat kuitenkin kritiikkiä ja valmistuneiden työllistymisen seuranta näytti, ettei suuntautumisvaihtoehto ennustanut tulevaa työsektoria.

Suuntautumisvaihtoehtoisesta opetussuunnitelmasta Seinäjoen ammattikorkeakoulussa siirryttiin laajennettujen tehtäväalueiden opetussuunnitelmaan. Yhtenä perusteena sille oli kokemus siitä, sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen yhteisen perustan, sosiaalisen osaamisen, on oltava selkeä ja vankka asiakasryhmästä riippumatta. Kolmas opetussuunnitelmauudistus, siirtyminen sosionomityön opetussuunnitelmaan, tapahtui sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen tehtäväalueiden ja työllistymisen vakiintumisen myötä. Uudistuksen taustalla olivat myös sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkoston laatimat asiakirjat, muun muassa Sosionomin (AMK) ydinosaminen (2001) ja strategia-asiakirja (2000). Tällä hetkellä opintoja voi suunnata mielenkiintojensa mukaan harjoittelupaikkavalinnoilla ja eri vaihtoehdoista valittavan sektoriopintojakson myötä. Sektoreita ovat kehitysvaiheet ja kasvuolot lapsuusiässä; osallisuus ja syrjäytymisriskit nuoruusiässä; työ, toimeentulo ja perusturva; ikääntyminen ja elämänkulku; vammaisuus ja elämänkulku sekä päihdeongelmat ja rikollisuus. (Sosiaalialan koulutusohjelma [viitattu 1.2.2011].)

4 SOSIONOMIN (AMK) OSAAMINEN

Sosionomin ydinosaaamisen kenttä on laaja ja monipuolinen. Sosionomikoulutuksen alussa määriteltiin, että sosionomilla tulee olla kykyä tarkastella asiakkaiden arkielämän jatkuvuuteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja toimintakykyyn liittyviä tarpeita yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Sosionomilla pitää olla myös taitoa nähdä yksittäisessä yleisempää rakennetta. Sosionomi tunnistaa yhteyksiä asioiden välillä ja tarjoaa tukea elämäntilanteessa ja ohjaa asiakasta helpottaviin palveluihin. (Borgman ym. 2001, 9.)

Sosionomin osaamiseen kuuluvat sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkoston, vuonna 2001 määrittelemä sosionomin ydinosaaaminen ja ydintaidot. Määritellyllä haluttiin luoda yhtenäinen perusta sosionomi-koulutukselle, koska eri ammattikorkeakouluissa on tarjolla erilaisia suuntautumisvaihtoehtoja ja vaihtoehtoisia opintoja. Kukin ammattikorkeakoulu tekee opetusohjelmansa itse. Niinpä sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkosto halusi selvittää, mitä valmistuvien sosionomien ainakin pitää osata suuntautumisesta riippumatta. (Moilanen 2001, 16.) Ydintaitoihin määriteltiin kuuluviksi vuorovaikutus-, viestintä- ja kanssakulkemisen taidot, reflektointitaidot, työyhteisössä toimimisen, työn organisoimisen ja johtamisen taidot sekä tutkimisen ja kehittämisen taidot (Borgman ym. 2001, 18–20).

Sosionomin (AMK) ydinosaaaminen -raportista, (2001) selviää, että sosionomilta vaaditaan paljon tietoa, taitoa ja osaamista. Ydinosaaamisen sisältöön kuuluvat:

- yhteiskunnallinen tietoisuus ja vaikuttaminen,
- sosiokulttuurinen osaaminen,
- kasvun, arkielämän ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen,
- toimintaympäristön tunteminen ja palveluiden kehittäminen,
- tiedollinen ja eettinen osaaminen,
- menetelmällinen osaaminen (Borgman ym. 2001, 11-16.)

Sosionomin täytyy tuntea erilaisten toimintaympäristöjen palvelujärjestelmät, hallita sosiaalilainsäädännön keskeiset periaatteet sekä pysyä ajan tasalla politiikan ja talouden alueilla. Tärkeitä lakeja ovat muun muassa perustuslaki (11.6.1999/731), sosiaalihuoltolaki (20.12.2002/1134), hallintolaki (6.6.2003/434), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812), lastensuojelulaki (13.4.2007/417), joka velvoittaa nykyään kaikkia ihmisiä sekä kaikki muut eri sektoreihin liittyvät lait ja asetukset pitää tuntea. Laki antaa työlle lähtökohdat ja toiminnalle raamit sekä turvaa epäselvissä tilanteissa.

Asiakastyössä sosionomin on osattava kohdella asiakkaitaan inhimillisesti ja tasavertaisesti huomioiden heidän taustansa ja yksilölliset piirteensä, mutta kuitenkin nähden heidät myös osana suurempaa yhteisöllistä ja yhteiskunnallista kokonaisuutta. Sosiokulttuurinen osaaminen pohjautuu inhimillisen toiminnan ymmärtämiseen osaksi kulttuuria. Sosiokulttuurisen osaamisen avulla ylläpidetään sosiaalisten rakenteiden eheyttä ja inhimillisen elämän jatkuvuutta. Lisäksi se mahdollistaa itsensä toteuttamista ja uusien voimavarojen luomista muutosprosesseissa. Sosionomi kunnioittaa asiakasta oman elämänsä asiantuntijana ja tukee itsenäiseen arjesta selviytymiseen. (Borgman ym. 2001, 11–14.)

Sosionomi auttaa vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä selviytymään arjessa, joten hänen tulee olla vuorovaikutus- ja viestintätaitoinen, osata puhua ja etenkin kuunnella. Joskus voi olla persoonasta kiinni, miten tulee toimeen erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa, mutta olisi suotavaa yrittää noudattaa kykyjensä mukaan ainakin lakikirjaan painettuja yleisiä hallinto-oikeudellisia periaatteita: yhdenvertaisuutta, objektiviteettiä, suhteellisuusperiaatetta, kohtuusperiaatetta, luottamuksensuojan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta (L 6.6.2003/434). Eettinen harkintakyky, empatia, solidaarisuus ja vastuullisuus ovat sosionomin tärkeitä työkaluja. Sosionomin on oltava organisointikykyinen, itsenäinen ja oma-aloitteinen, mutta myös moniammatilliseen yhteistyöhön kykenevä työntekijä, jolla on verkostoituva työote sekä kyky reflektoida, eli arvioida ja peilata omaa työtään suhteessa ammatin ja työn kokonaisuuteen. Sosionomi yhdistää teorian ja käytännön tietoa hyödyntäen lisäksi aikaisempaa kokemustaan. (Borgman ym. 2001, 11–19.)

4.1 Sosiaalialan koulutusohjelman kompetenssit

Ydinosaamisen ja ydintaitojen lisäksi sosiaalialan ammattikorkeakoulujen kansallinen verkosto on myöhemmin, vuonna 2006 määritellyt sosiaalialan koulutusohjelman kompetenssit, eli valmiudet, jotka Sosiaalialan AMK-osaaminen alan työkentällä –hanke päivitti keväällä 2010 (liite 1). Sosiaaliala muuttuu jatkuvasti ajan mukana ja samalla tarvitaan uudenlaista osaamista ja erilaisia painotuksia perusasioihin.

Seuraavasta taulukosta (taulukko 1) voi tarkastella kompetenssien muutosta. Kompetenssit pysyivät pääpiirteittäin samoina, mutta niiden sisältö syveni sekä jaottelu eriytyi ja tarkentui hieman. Kompetensseihin tuli selkeämmin mukaan kehittäminen ja hankkeissa työskentelemisen taidot, koska sosiaalialan toimintaan kuuluu nykyään paljon erilaisia kehittämishankkeita. Myös johtamistaitoja ja yksityisenä yrittäjänä toimimisen perusedellytyksiä korostetaan. Lisäksi oman toiminnan reflektointi on nostettu paremmin esille.

Taulukko 1. Sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (AMK) –tutkinnon kompetenssit. (Rouhiainen-Valo 2006 & Sosiaalialan AMK-osaaminen alan työkentällä – hanke 2010.)

	Sosiaalialan kompetenssit 2006	Sosiaalialan kompetenssit 2010
1.	sosiaalialan eettinen osaaminen	sosiaalialan eettinen osaaminen
2.	asiakastyön osaaminen	asiakastyön osaaminen
3.	sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen	sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen
4.	yhteiskunnallinen analyysitaito	kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen
5.	reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen	tutkimuksellinen kehittämisosaaminen
6.	yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	johtamisosaaminen

Uusien kompetenssien mukaan sosionomien tulee asiakastyössä vuorovaikutussuhteen luomisen ja erilaisten menetelmien käyttämisen lisäksi osata enemmän arvioida ja kehittää toimintaansa ja tunnistaa oman arvomaailmansa merkitys työssä. Yhteiskunnallisen analyysitaidon lisäksi sosionomin pitää uusien kompetenssien mukaan analysoinnin lisäksi osata myös osallistaa asiakkaita kriittisen ja osallistavan työn periaatteiden mukaisesti. Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen on jaettu erillisiksi kompetensseiksi, tutkimukselliseksi kehittämisosaamiseksi ja johtamisosaamiseksi. Tutkimukselliseen kehittämisosaamiseen kuuluu muun muassa kehittämishankkeissa työskentely, mikä on nykyään sosiaa-

lialalla yleistä. Uuden tiedon tuottamista pidetään tärkeänä. Johtamisosaamiseen kuuluvat työyhteisön lähiesimiehenä toimimisen taidot, sosiaalialan kehittämisen osaaminen, päätöksentekoon kykeneminen ennakoimattomissa toimintaympäristöissä ja itsenäisenä yrittäjänä toimimisen perusedellytykset. (Sosiaalialan AMK-osaaminen alan työkentällä –hanke 2010.)

4.2 Sosionomin (AMK) pätevyys

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettu laki (L 29.4.2005/272) ja asetus (A 29.7.2005/608) tulivat voimaan 1.8.2005. Sosiaalihuollon kelpoisuuslain tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on tarvittava koulutus ja perehtyneisyys. Laadukkaiden palveluiden perusedellytyksenä on tehtävien vaativuustasoa vastaava koulutus. Kelpoisuuslain ja -asetuksen mukaisia sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia on noudatettava kaikilla kunnan ja valtion hallinnonaloilla sekä yksityisissä sosiaalipalveluissa, jotka kuuluvat yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain piiriin. Laissa on määritelty kelpoisuusvaatimukset tehtävänimikkeittäin keskeisiin sosiaalihuollon ammatteihin sekä vähimmäiskoulutusvaatimus muihin sosiaalihuollon ammatillisiin tehtäviin. Lisäksi laissa on määritelty kelpoisuusvaatimukset sosiaalihuollon johtotehtäviin. (Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset 2007)

Sosionomeja koskee sosiaaliohjaajille määritelty kelpoisuusvaatimus. Kelpoisuusvaatimuksena sosiaaliohjaajan tehtäviin on tehtävään soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto (L 29.4.2005/272). Sosiaaliohjaaja on ammattinimike sosiaalialan tehtävissä, joissa edellytetään sosiaalialan ammattikorkeakoulutason koulutusta. Sosiaalialalle suuntaavia sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkintoja ovat sosionomi (AMK), geronomi (AMK) sekä kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Geronomi (AMK) –tutkinto soveltuu vanhustenhuollon tehtäviin ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) kuntoutukseen liittyviin tehtäviin. Sosionomi (AMK) -tutkinto antaa valmiuksia työskennellä sosiaaliohjaa-

jan tehtävissä sosiaalihuollon eri sektoreilla. Työnantaja määrittelee viime kädessä koulutuksen soveltuvuuden tiettyyn sosiaaliohjaajan tehtävään. (Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset 2007.)

Sosionomin pätevyys lastentarhanopettajaksi selviää myös kelpoisuusvaatimuksista. Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, tai sosiaali- ja terveystieteiden amk-tutkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuusina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään (L 29.4.2005/272). Nykyisten tutkintovaatimusten mukaan lastentarhanopettajan koulutus sisältää vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen tehtäviin ja esiopetukseen valmiuksia antavat opinnot. Kelpoisia lastentarhanopettajan tehtäviin ovat myös ne henkilöt, jotka ovat suorittaneet sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon, johon sisältyy yhteensä 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. (A 29.7.2005/608.) Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on mahdollisuus kerätä varhaiskasvatuspisteitä (60 opintopistettä) ja saada lastentarhanopettajan pätevyys.

Nykyään voi suorittaa myös ylemmän amk-tutkinnon (YAMK), joka on tarkoitettu sosionomi (AMK) ja geronomi (AMK) tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneille, joilla on vähintään kolme vuotta työkokemusta. YAMK antaa mahdollisuuden hankkia taitoa ja tietoa sosiaalialan toimintatapojen kehittämiseen. Koulutuksen tavoitteena on tuottaa sosiaalialan kehittämisen asiantuntijoita ja koulutusohjelma soveltuu kaikille sosiaalialan sektoreille. Koulutus antaa kelpoisuuden tehtäviin, joissa edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa. (Ylempi ammattikorkeakoulututkinto 2011.) Kelpoisuusvaatimuksissa kerrotaan sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon sisältävän riittävän alan tuntemuksen muun muassa sosiaaliasiamiehen tehtäviin sekä lastenvalvojan kelpoisuudeksi. (Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset 2007.)

5 SOSIONOMIT (AMK) TYÖKENTÄLLÄ

5.1 Sosionomien (AMK) tehtäväalueet

Sosionomilla on valmiudet työskennellä kasvatus-, opetus- ja ohjaustehtävissä sekä kuntoutuksen, ohjauksen ja sosiaalisen tuen tehtävissä. Myös palvelutuotanto-, johtamis- ja kehittämistehtäviin sosionomi on pätevä. (Borgman ym. 2001, 21.) Sosionomit voivat sijoittua monelle eri sektorille mielenkiintojensa mukaan. Mahdollisuutena on lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävä työ, päihde- ja rikollisuussektori, vammais-, vanhus- ja mielenterveystyö, monikulttuurinen työ sekä työ-, toimeentulo- ja perusturvasektorilla tehtävä työ. Työpaikkoja on esimerkiksi erilaisissa asumiskuntoutusyksiköissä, päivätoimintakeskuksissa, lastensuojeluyksiköissä ja päiväkodeissa. Sosionomit voivat työskennellä niin julkisella, yksityisellä kuin kolmannellakin sektorilla. Sosionomin työ on luonteeltaan ennaltaehkäisevää, tukevaa tai korjaavaa. Sosiaalialan tehtävänimikkeitä, joissa sosionomi voi työskennellä, ovat muun muassa (Työ- ja elinkeinotoimiston ammattinetti 2009.):

- sosiaaliohjaaja,
- sosiaalialan laitoksen johtaja,
- palvelutalon johtaja,
- lastenkodin johtaja,
- kotipalvelun ohjaaja,
- koulukuraattori,
- kasvatusohjaaja,
- kuntoutusohjaaja,
- vanhustyön ohjaaja,
- kehitysvammaisten ohjaaja,
- kuntoutuksen ohjaaja,
- pakolaistyöntekijä,
- lastensuojelulaitoksen vastaava ohjaaja,
- asumispalvelun tai -yksikön vastaava ohjaaja,
- palveluohjaaja,
- talous- ja velkaneuvoja,
- etuuskäsittelijä.

5.2 Työllistyminen sosiaalialalla

Työ- ja elinkeinotoimiston ammattinetin (2009) mukaan sosiaalialalle kouluttautuneet ovat työllistyneet hyvin. Sosiaaliala työllistää yhteensä noin 172 700 henkilöä, joista julkisella sektorilla eli kuntien ja valtion palveluksessa työskentelee noin 122 700 henkeä, valtaosa kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa. Järjestöissä työskentelee noin 31 000 ja alan yrityksissä noin 19 000 henkilöä. Sosiaalialan työllisten lukumäärä on kasvanut viime vuosina kaikilla sektoreilla, eniten alan yrityksissä. Nopeasti kasvavalle alalle on tullut viime vuosina runsaasti sosiaalipalveluyrityksiä ja itsenäisiä yrittäjiä. Alalle on perustettu palvelutaloja, ryhmäkoteja, päivähoitopaikkoja sekä perhe- ja laitoshoidon tarjoavia hoitopaikkoja. Myös järjestöjen merkitys sosiaalipalveluiden tuottajana on merkittävä.

Ammattikorkeakouluista valmistuneet sosionomit työllistyvät hyvin, mutta työelämään siirtymisen alkuvaiheessa voi olla lyhytaikaista työttömyyttä. Osa on työllistynyt myös koulutustaan alemman tason työtehtäviin. Pidemmän ajan työllisyysnäkymät ovat sosiaalialalle kouluttautuneille hyvät. Uusien työntekijöiden tarvetta lisää muun muassa alan työntekijöiden eläköityminen, joka saattaa olla kuntasektorilla lähivuosina suurta. Myös väestön kasvavat palvelutarpeet, kuten esimerkiksi väestön ikääntyminen, lisäävät alan työvoimatarvetta. (Työ- ja elinkeinotoimiston ammattinetti 2009.)

Lindbergin ja Tolosen (2005, 3-7) tekemästä tutkimuksesta, Vastavalmistuneiden urapolut, selviää 2003–2004 vuonna valmistuneiden, sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään. Kyselylomake lähetettiin kaikkiaan 1436 henkilölle ja 869 vastasi. Vastanneista ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita oli 88,3 prosenttia, joista 84,3 prosenttia oli sosionomeja.

Sosiaalialan työllisyystilannetta voi tutkimuksen mukaan yleisesti pitää hyvänä, sillä ammattikorkeakoulusta valmistuneet vastaajat työllistyivät:

- 72 prosenttia kuukauden sisällä,
- 86 prosenttia kolmen kuukauden sisällä,
- 5 prosenttia etsi töitä yli puoli vuotta.

Työllistyneiden ensimmäisen työpaikan nimikkeet vaihtelivat kuitenkin laidasta laitaan:

- 28 prosenttia vastaava ohjaaja/ohjaaja,
- 17,1 prosenttia lastenhoitaja-, hoitaja- tai kodinhoitaja,
- 13,4 prosenttia lastentarhanopettaja,
- 6,4 prosenttia sosiaalityöntekijä,
- 4,7 prosenttia perhetyöntekijä,
- 4,3 prosenttia sosiaaliohjaaja.

Muita ensimmäisiä työnimikkeitä olivat muun muassa kehitysvammaisten ohjaaja, projektipäällikkö, asumispalvelun ohjaaja ja etuuskäsittelijä. (Lindberg & Tolonen 2005, 9, 16.)

6 SOSIONOMIKSI (AMK) KEHITTYMINEN

Koulutuksen aikana olen huomannut, että sosionomin ydinosaamisen ja ydintaitojen määrittelyt ovat vain luetteloita sosionomin työssä tarvittavista ominaisuuksista ja osaamisesta. Varsinaisen ammattilaisuuden saavuttamiseen tarvitaan teorian lisäksi vielä eettisten periaatteiden omaksumista, ammatillista kasvua, reflektointia ja työssä oppimista. Lisäksi kompetenssien ja ydintaitojen soveltamiseen käytännössä tarvitaan monien menetelmien hallitsemista. Ammatti-identiteetti muodostuu hiljalleen koulutuksen aikana ja selkeytyy vielä varmasti työkokemuksen myötä työelämässä. Kerron seuraavaksi ammatillisen kasvun vaiheista, ammatti-identiteetin muodostumisesta, sosiaalialan ammattietiikasta sekä reflektoinnista osana sosiaalialan työskentelyä.

6.1 Ammatillinen kasvu ja ammatti-identiteetti

Ammatillisella kasvulla tarkoitetaan psyykkis-emotionaalista kasvua kohti aikaisempaa laajempaa ammattilaisuutta. Ammatilliseen kasvuun kuuluu yksilön henkiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja myös maailmankatsomukselliseen muutokseen liittyviä asioita. Ora-Hyytiäisen (2005) mukaan ammatillinen kasvu voidaan jakaa eri vaiheisiin:

1. ammatinvalintaan,
2. ammattiin kasvamiseen,
3. ammatissa kehittymiseen.

Ammatillisen kasvun vaiheita voi kuvata Seinäjoen ammattikorkeakoulun sivuilla olevan Ammatillisen kasvun teemoituksen [viitattu 21.1.2011] mukaan. Ensimmäisenä lukuvuotena opetellaan tuntemaan itseä ja työskentelemään ryhmässä sekä sitoudutaan ammatilliseen kasvuun ja sosiaalialalle. Toisena lukuvuotena harjoittelusta ja siihen liittyvistä teoriaopinnoista karttuu kokemusta ammatillisuudesta, asi-

antuntijuudesta ja ammattikuvista. Kolmantena lukuvuotena kehitetään omaa persoonallista työtapaa, yhteisössä toimimista ja innovoidaan työpolkuja. Yksittäisiä opintoja aletaan myös liittää toisiinsa ja hahmottaa kokonaisuutena, minkä jälkeen, neljännen lukuvuoden alkupuolella alkaa työelämään siirtyminen ja osaamisen näkyväksi tekeminen. Ammatillinen kasvu on koko opintojen ajan kestävä, pikkuhiljaa kehittyvä prosessi. Se on henkilökohtainen ja jokaisella ainutlaatuinen. Ammatillinen kasvu sitoo yhteen aikaisemman tiedon, persoonan ja alaan liittyvän teorian ja kokemuksen. Laine, Ruishalme, Salervo, Siven ja Välimäki (2004) määrittelevät ammatillisen kasvun yksilön valmiuksien ja erilaisten ammatillisten taitumusten ja pyrkimysten kehittämiseksi ja muuttumiseksi. Ammatillinen kasvu käsittelee myös ammatillisen sosialisointia, johon kuuluvat ammatti-identiteetin synty ja ammattiin liittyvän ammattietiikan omaksuminen. (Mäkinen ym. 2009, 33)

Ammatti-identiteetin omaksumisessa on ammattiin liittyvän ammatillisen toiminnan kokemista ja henkilökohtaisen merkityksen antamista kokemukselle. Ammatti-identiteetin muodostuminen on sisäinen tapahtuma ja osa ammatillista kasvua. (Uusitalo 2005, 54.) Eteläpelto (2007, 90) määrittelee työhön liittyvän ammatti-identiteetin tekijäksi, joka määrittelee monipuolisesti ihmisen ja työn välistä suhdetta. Siinä liittyvät yhteen niin ammattialan yhteiskunnallinen, sosiaalinen kuin kulttuurinenkin käytäntö sekä yksilön itsensä muokkaamat yksilölliset merkitykset ja käsitykset työn asemasta hänen elämässään sekä työhön liittyvät arvot ja eettiset tekijät. Santalan (2008, 81) mukaan tavallisimmin ammatti-identiteetillä on tarkoitettu vaihtelevaa yksilön sisäistämää ja rakentamaa sosiaalista identiteettiä, jossa kehitytään tietyn ja toisista ammateista erotettavissa olevan ammatin harjoittajiksi. Ammatti-identiteetti kehittyy pitkän ajan kuluessa ja yleensä se edellyttää:

- ammatin sisältämien työtehtävien tiedollista ja taidollista hallintaa,
- työelämän ja työyhteisön jäsenyyttä,
- ammatissa vallitsevien ihanteiden ja eettisten periaatteiden noudattamista (Santala 2008, 81).

Sosionomin ammatti-identiteetin tulisi muun muassa vastata kysymyksiin, mikä on sosionomi, mitä sosionomin kuuluu tehdä ja mitä on olla sosionomi. Sellainen ih-

minen, jolla on vahva ammatti-identiteetti, ei ole sosiaalialalla vain töissä, vaan myös elää sosionomina ja on siitä ylpeä. (Santala 2008, 81.)

6.2 Sosiaalialan ammattietiikka

Eettisyys tarkoittaa sitä, että asiantuntija tuntee vastuunsa perustella ratkaisujaan ja kyseenalaistaa omaa toimintaansa. Siitä huolimatta, että ammattieettiset ratkaisut yleensä liitetään tunteisiin, asiantuntija osaa eritellä erilaisia eettisiä teorioita sekä muita toimintaa ohjaavia ja velvoittavia normeja omassa toiminnassaan. Eettisyys tarkoittaa myös sitä, että on itselleen ja toisille rehellinen toiminnassaan ja tietää omat rajansa, tietämättömyytensä ja tuen tarpeen. (Mäkinen ym. 2009, 41.)

Sosiaalialan työn eettiset periaatteet ovat:

- ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus,
- itsenäisyys ja elämänhallinta,
- syrjinnän ja väkivallan vastustaminen,
- syrjäytymisen ehkäiseminen,
- asiakkaan yksityisyyden suojaaminen,
- asiakkaan osallisuus,
- asiakkaan itsemääräämisoikeus (Borgman ym. 2001, 16).

Talentian ammattieettinen lautakunta on laatinut sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Ohjeisto perustuu kansainvälisen sosiaalityöntekijäjärjestö IFSW:n eettiseen ohjeistoon. Liittyessään järjestöön jäsenet sitoutuvat noudattamaan yhteisesti hyväksytyjä ohjeita. Ohjeissa pohditaan muun muassa työntekijän ja työyhteisön eettistä harkintaa ja vastuuta, eettisiä menettelytapoja asiakassuhteen eri tilanteissa, eettisten ohjeiden yhteisöllistä vaikutusta sekä työntekijän jaksamisen vaikutusta työn eettisyyteen. (Arki, arvot, elämä ja etiikka 2005.)

Talentia ry:n ammattieettinen lautakunta on laatinut valtakunnalliseen käyttöön myös sosiaalialan ammattilaisen eettisen valan. Valaan sitoutuvan ei tarvitse olla ammattijärjestön jäsen. Vala perustuu myös kansainvälisiin sosiaalialan ammatti-

laisten eettisiin periaatteisiin, jotka sosiaalityöntekijäjärjestö IFSW on laatinut. Valan antaneet saavat Talentian ammattieettisen lautakunnan valatodistuksen. Valananto on tarkoitettu osaksi sosiaalialan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen valmistujaisjuhlallisuuksia ja sillä halutaan nostaa esiin sosiaalialan ammatteihin liittyvää arvopohjaa ja niihin sitoutumista. Valan voivat vannoa myös jo ammattiin harjoittavat, esimerkiksi työpaikallaan. Vala menee seuraavasti:

”Minä vakuutan kunnian ja omantuntoni kautta, että ammatissani sitoudun ihmisyyden kunnioittamiseen. Toimintani päämäärä on edistää asiakkaan kykyä ja mahdollisuuksia itsenäiseen elämään ja täysivaltaiseen kansalaisuuteen.

Puolustan asiakkaani ihmisoikeuksia. Pyrin ehkäisemään ja estämään yksilöiden ja ryhmien yhteiskunnallista syrjäytymistä sekä poistamaan huono-osaisuuden seurauksia ihmisten elämässä.

Suojaan asiakassuhteen luottamuksellisuutta.

Sitoudun ammattikuntani eettisiin periaatteisiin ja ohjeisiin, enkä painostuksestakaan toimi ammattietiikan vastaisesti.” (Arki, arvot, elämä ja etiikka 2005.)

Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet ja periaatteet ohjaavat sosiaalialan ammattilaisen toimintaa arjessa. Eettiset periaatteet muistuttavat sosionomia hänen perimmäisestä ammatillisesta tavoitteestaan eli heikko-osaisten tai muuten apua tarvitsevien tukemisesta. Eettisyys auttaa näkemään ihmisen arvokkuuden ja kehitysmahdollisuudet siellä, missä ne usein yhteiskuntapoliittisesti unohdetaan. Ammatteettisessä ajattelussa niin asiakas kuin työntekijäkin ovat asiantuntijoina yhteisessä prosessissa. Asiakassuhde on tasa-arvoinen vuorovaikutus kahden ihmisen välillä. (Mäkinen ym. 2009, 186.)

6.3 Reflektointi sosiaalialan koulutuksessa ja työssä

Reflektoinnin käsite määriteltiin ja siitä alettiin puhua heti sosionomi-koulutuksen alussa. Reflektoinnin kerrottiin olevan oman toiminnan peilaamista ja heijastamista. Käsite ei avautunut aivan heti, mutta se on tullut myöhemmin hyvin tutuksi ja

kuuluu olennaisena osana sosionomin työskentelyyn, ammattilaisena kehittymiseen ja ammatillisuuden ylläpitämiseen.

Reflektio viittaa verbiin reflektoida, joka tarkoittaa harkitsemista, heijastamista tai mietiskelyä. Refleksiivisyydellä taas tarkoitetaan itsekohtaista, itseen viittaavaa. (Tiuraniemi 1994.) Ruohotie (2002) määrittelee reflektion toiminnaksi, jossa yksilö kriittisesti analysoi ja pohtii omaa toimintaansa, sen seurauksia ja perusteita. Näin ollen reflektointiin kuuluu omien asenteiden, tunteiden, arvojen, uskomusten, ajatusten ja toiminnan tarkastelu. Reflektointi liittyy vahvasti ammatilliseen kasvuun ja on siis asioiden heijastamista ja pohtimista persoonansa ja aikaisempien kokemustensa kautta. Reflektiivisessä pohdinnassa on myös eri tasoja. Reflektiivisen pohdinnan kolme tasoa ovat seuraavat:

1. Tekninen reflektio: oppimis- tai työympäristön toiminnan ja osaamisen erittelyä.
2. Affektiivinen reflektio: syvällisempää ja laajempaa reflektiota, mukana tunteet, tunteista tietoiseksi tuleminen ja ilmaisu.
3. Kriittinen reflektio: toiminnan ja työ- ja oppimisryhmän toiminnan ja ajattelumallien kyseenalaistamista. Pyrkimyksenä on oman toiminnan, työyhteisön ja koko ammattialan kehittäminen. (Ammatillisen kasvun teemoitus [viitattu 21.1.2011]).

Poikelan ja Järvisen (2007, 180) mukaan reflektion tehtävänä on ylläpitää oppimista tekemisen ja ajattelun välillä. Se on aikaisemmin hankitun kokemuksen havainnointia ja pohdintaa. Reflektointi on mahdollista yksin, yhdessä opiskelukavereiden ja ohjaajan kanssa tai työelämän edustajien kanssa. Reflektiolla on kaksi ulottuvuutta, jotka liittyvät yksilön välittömään toimintaa tai siitä hankittuun kokemukseen. Reflektio voi liittyä myös toiminnan valmistautumiseen. Reflektiivinen oppiminen alkaa kokemuksen pohdinnasta, etenee siitä ymmärryksen rakentamiseen ja todentuu uudelleen tekemisen kautta. Jos ihminen ei reflektoi toimintaansa, niin todennäköisesti ei synny mitään uutta ja toiminta on rutiininomaista. (Mäkinen ym. 2009, 50.)

7 KESKEISIÄ SOSIAALIALAN MENETELMIÄ

Sosionomien työskentelykenttä on laaja ja käsittää erilaisten asiakasryhmien kanssa työskentelyä. Eri sektoreilla työskennellessä voi kuitenkin hyvin soveltaa samoja menetelmiä. Valitsin esiteltäväksi joitain omasta mielestäni ja useiden haastateltavieni mielestä tärkeitä sosiaalialalla käytettäviä menetelmiä. Niiden lisäksi on olemassa vielä paljon muitakin hyviä työmenetelmiä. Tässä on vain pieni kooste sosiaalialan koulutusohjelmassa opiskeltavista menetelmistä.

7.1 Palveluohjaus

Tietäväisen (2008, 176) mukaan sosionomin palveluohjausosaamisen tärkeitä avainsanoja ovat: sosiaali, ohjaus, ihmiskäsitys, palveluohjaus ja sosiaaliohjaus. Palveluohjaus - käsitteen voi jakaa palveluksi sekä ohjaukseksi, jolloin voi ajatella sen yleisesti tarkoittavan mitä ja mihin palveluiden ohjaamista vain. Sen vuoksi termiä käytetään laajasti palvelualalla. Erja Pietiläisen ja Heikki Seppälän (2003) oppikirjan, Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa, määritelmän mukaan palveluohjauksen käsitteellä kuvataan niitä toimintoja, joilla asiakkaan ja viranomaisia edustavan palveluohjaajan yhteistyönä suunnitellaan, organisoidaan, yhteen sovitetaan ja arvioidaan palveluja, joita asiakas tai hänen perheensä tarvitsevat nykyisessä elämänvaiheessaan elämänhallintansa tueksi. (Tietäväinen 2008, 181-182.)

Palveluohjaus voidaan määritellä monella eri tavalla, mutta kaikille määritelmille on yhteistä palveluohjauksen perussääntö: palveluohjaajan päämies ja toimeksiantaja on asiakas itse ja palveluohjauksen tulee käynnistyä asiakkaan kokeman tarpeen kautta. Palveluohjaus on asiakkaan todellista kohtaamista ja tukemista, pyrkimyksenä MIE, eli mahdollisimman itsenäinen elämä. Tavoitteena on myös toimintakyvyn sekä oman roolin vahvistaminen omaa elämää koskevassa päätöksenteossa. Palveluohjaus on siis asiakkaan voimaannuttamista, vahvistamista ja valtaistamista. (Suominen & Tuominen, -07, 13.)

Luottamuksen rakentuminen palveluohjaajan ja asiakkaan välille on palveluohjaussuhteen alussa erittäin tärkeää. Suurimman vastuun suhteen luomisesta kantaa palveluohjaaja, mutta se on mahdotonta ilman asiakkaan myötävaikutusta. Asiakkaalle on tehtävä alussa selväksi myös se, että suhde on määräaikainen. Luottamuksen synnyttyä voidaan määritellä asiakkaan henkilökohtaiset tavoitteet, jolloin päämääränä on asiakkaan vahvistamisen lisäksi työskentely tavoitteiden saavuttamiseksi. Vaiheesta voidaan käyttää lyhennettä SIE, eli sinun itsenäinen elämä. SIE-vaiheessa voidaan alkaa miettiä, mitkä palvelut sopisivat asiakkaalle parhaiten. Asiakkaan tarpeiden ja niitä tukevien palveluiden yhteensovittaminen on palveluohjauksen keskeinen sisältö. Niinpä palveluohjaus on silta asiakkaan tarpeiden ja palveluntuottajien tarjoamien palveluiden välille. Toiminnassa ovat yhteistyössä palveluohjaaja, asiakas ja palveluntuottajat. Palveluohjaus voidaan jakaa viiteen vaiheeseen: asiakkaiden valikointiin, palvelutarpeiden arviointiin, palveluiden suunnitteluun ja järjestämiseen sekä palvelutavoitteiden seurantaan ja hoivajärjestelyn korjaamiseen. (Suominen & Tuominen, -07,13, 40.)

7.2 Psykososiaalinen ohjaus

Luentomuistiinpanojeni mukaan psykososiaalinen työ pähkinänkuoressa tarkoittaa systemaattista asiakastyötä, joka sisältää selkeän ongelmanmäärittelyn ja tavoitteen asettelun. Psykososiaalinen työ perustuu asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutukseen ja on muutokseen tähtäävää. Varsinaisessa psykososiaalisessa työssä on tavoitteena kartoittaa asiakkaan psyykkistä ja sosiaalista tilannetta ja tiedottaa asiakkaalle palveluista, jotka auttavat ongelman ratkaisussa. (Siltakorpi 2005.) Psykososiaalinen sosiaalityö on ammatillista muutostyötä, jonka lähestymistapa koskee kaikkea sosiaalityötä. Lähestymistavan mukaan yksilöä on aina tarkasteltava omassa yhteydessään sisäisten ja ulkoisten tekijöiden kokonaisuudessa. (Psykososiaalinen sosiaalityö [viitattu 25.1.2011].) Rostilan (2001, 53) mukaan työhön vaikuttavat juuri vuorovaikutus yksilöiden ja järjestelmien välillä sekä psyykkiset rakenteet, kuten esimerkiksi kyvyt ja yhteiskunnalliset rakenteet, esimerkiksi taloudelliset tekijät. Toikon (1997, 180-181) mukaan psykososiaalisen lähestymistavan keskeinen sisältö on se, että se vaatii kasvokkaista vuorovaiku-

tusta ja vuorovaikutustaitoja. Muutosta pyritään tukemaan vuorovaikutustaitojen avulla, kun etsitään ratkaisuja asiakkaan tilanteeseen. (Mäkinen ym. 2009, 116.)

Psykososiaalisen sosiaalityön teoriaan kuuluvat:

- analyyttisyys,
- toiminnan näkökulma,
- avoimuus tunnistaa epätäydellisyytensä,
- yleistettävyyys (Psykososiaalinen sosiaalityö [viitattu 25.1.2011]).

Psykososiaalista lähestymistapaa on pidetty erityisen onnistuneena siitä syystä, että se on vähentänyt psykologian merkitystä sosiaalityössä. Psykososiaalisen sosiaalityön toimintamallina nähdään muutostyö, jossa korostuu muun muassa toimijan oman toiminnan vaikutus sekä suoran ja epäsuoran ohjauksen vaikutus. (Psykososiaalinen sosiaalityö [viitattu 16.2.2011].) Psykososiaalisessa lähestymistavassa ongelmaratkaisutyön teoriana on ekologinen systeemimallinnus, jossa painotetaan yksilöiden ja ympäristön välistä vastavuoroista suhdetta. Systeemejä ovat esimerkiksi yksilöt, perheet ja ryhmät ja ne ovat kaikki ainutkertaisia. Yksilön ja hänen ympäristönsä systeemien vuorovaikutuksen tulisikin olla lähtökohtana yksilön ongelmien arvioinnissa ja ratkaisujen suunnittelussa. (Rostila 2001, 49, 51.)

7.3 Voimavara- ja ratkaisukeskeinen työskentely

Voimavara- ja ratkaisukeskeisyys on merkittävä lähestymistapa sosiaalialan työhön. Se on ajattelumalli ja tapa olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Ajattelussa korostuvat ongelmien sijaan ihmisen voimavarat. (Mäkinen ym. 2009, 118.) Ratkaisukeskeisten periaatteiden mukaan osapuolten osaamista hyödynnetään ja toimitaan arkisten ja elämänarvoja toteuttavien tavoitteiden saavuttamiseksi. Huomio suunnataan resursseihin, voimavaroihin ja tulevaisuuteen. Ratkaisukeskeinen työskentely korostaa toimimista, ratkaisuideoiden kehittämistä, kokeilua ja arvioimista. Ratkaisuja voidaan etsiä erilaisten kysymysten avulla. Avoimia, uusia

mahdollisuuksia kartoittavien kysymysten esittämistä korostetaan. (Sundman 1989.)

Ratkaisukeskeisen työn ydin on saada ihmisen voimavarat käyttöön ja suuntaamaan ne niin, että ihminen pystyy ratkaisemaan omia ongelmiaan. Pyrkimyksenä on saada asiakas suhtautumaan valoisasti tulevaisuuteensa ja näkemään myönteinen, mutta realistinen kuva siitä, miltä hänen tilanteensa voisi myöhemmin näyttää. (Mäkinen ym. 2009, 119.)

Ratkaisukeskeistä työskentelyä kuvaavat seuraavat peruseriaatteen:

- asiakaslähtöisyys,
- tavoitelähtöisyys ja tulevaisuussuuntautuneisuus,
- voimavarakeskeisyys,
- poikkeuksien ja edistymisen huomioiminen,
- myönteisyys, luovuus, leikillisuus ja huumori,
- hyödyntäminen ja konstruktiiivinen näkemys,
- yhteistyö ja kannustus (Ratkaisukeskeisyys pähkinäkuoressa [viitattu 24.1.2011]).

Ratkaisukeskeisyyden vahvuuksina on, että työskentelysuhde syntyy nopeasti ja muutostyön voi aloittaa heti. Asioitaan hoitavilla henkilöillä on paljon valtaa prosessissa ja edistymistä on helppo arvioida, koska ongelmia tarkastellaan käytännöllisestä näkökulmasta. Edistymisen tapahtuu yleensä pienin askelin, joten virheitä on helppo korjata. Lisäksi lähiympäristön osallistuminen yhteistyöhön vähentää ulkopuolisen avun tarvetta. Hyvää on myös tulevaisuuteen suuntautuminen ja se, ettei ongelmia tarvitse käsitellä juurta jaksain. Toisaalta ratkaisukeskeisyyden heikkona puolena voidaan pitää sitä, että myönteisten asioiden käsittely saattaa luoda harhakuvan helpoista ratkaisuista. Nopeassa etenemisessä oleellisia asioita voi jäädä huomaamatta ja työntekijä saattaa myötäillä liikaa asiakasta. Työntekijä ei ehkä myöskään malta kuunnella asiakkaan kertomusta riittävästi ja toisaalta taas vaikeissa tai monimutkaisissa ongelmissa voi olla vaikea uskoa yksinkertaisiin ratkaisuihin. (Sundman 1989.)

7.4 Toiminnalliset ja luovat menetelmät

Taidelähtöiset luovat ja toiminnalliset menetelmät antavat monia mahdollisuuksia työskentelylle. Niiden avulla voi syventää toimintaa asiakkaiden kanssa ja antaa heille näkökulmaa tarkastella omaa elämäänsä sekä itseään yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. (Nietosvuori 2008, 136.) Toiminnalliset työtavat voivat auttaa asiakkaan kohtaamisessa ja tuoda vaihtelua tavanomaiseen vuorovaikutukseen. Työtavan valinta riippuu tietenkin aina asiakkaasta, hänen tarpeistaan ja luontevasta tavasta toimia. Toiminnallisia työtapoja voi kokeilla vaikka keinona haasteellisten asioiden työstämisessä. Toiminnallisiin työtapoihin kuuluvat erilaiset luovat menetelmät, kuten musiikki, tanssi, elokuva, teatteri, valokuvaus, luova kirjoittaminen ja kirjallisuus. (Mäkinen ym. 2009, 157-158.)

Toiminnalliset menetelmät voivat tarjota uusia ulottuvuuksia myös työyhteisön ilmapiiriin ja ryhmän toiminnan rakentamisessa ja oman ammatillisen persoonan kehittämisessä. Luovat menetelmät voivat tuoda asiakkaan arkeen ja työntekijän työyhteisöön tekemisen riemua ja uskallusta etsiä uutta. Ryhmätoimintoina niissä panostetaan yhteistoiminnallisuuteen ja yhteiseen tekemisen prosessiin, jotka vahvistavat yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Toiminnan taustalla on usko taiteen, kulttuurin ja luovuuden merkitykseen ihmisen elämässä ja tietoisuus siitä, että itse toiminnan tulos ei ole oleellinen, vaan se, mitä tapahtuu yhteisessä työskentelyprosessissa. (Nietosvuori 2008, 136.) Menetelmiä on tarjolla eri kohderyhmille vaikka kuinka paljon ja niiden käyttämisessä voi vapaasti käyttää luovuutta. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa luovan toiminnan menetelminä tutustuimme muun muassa tarinateatteriin, teatteriin, sadutukseen, liikuntaleikkeihin ja kuvataiteeseen.

Lasten kanssa työskennellessä toiminnalla ja erityisesti leikillä on suuri merkitys. Erilaisten kuvakorttien käyttäminen lasten kanssa on hyvin yleistä ja nykyään suosittu menetelmä on sadutus, joka tarkoittaa sadun kertomista siten, että aikuinen kirjaa lapsen kertoman sadun sellaisenaan ja lukee välillä, jotta kertoja voi tehdä halutessaan muutoksia. Sadutus on kuuntelua ja osallisuutta korostava työväline. Nuorten parissa suosittua toimintaa on seikkailu- ja retkeily, joiden kautta voi oppia

sosiaalisia taitoja ja myös tuntemaan itseään paremmin. Aina toiminnallisuuden ei tarvitse olla mitään sen suurempaa järjestettyä toimintaa, vaan aikuisten kanssa työskennellessä se voi olla vaikka yhdessä kauppaostosten suunnittelua ja kaupassa käymistä, tavoitteena taloudellisuus ja terveelliset ruokailutottumukset. (Mäkinen ym. 2009, 159, 161.)

7.5 Valtaistavat sosiaalityön menetelmät

Sosiaalialan työssä on tavoitteena asiakkaan voimaannuttaminen omaan muutokseensa. Prosessissa työntekijän rooli on asiakkaan tukeminen ja kannustaminen uuden etsimisessä. (Kaljonen 2008, 56.) Olennaista on asiakkaan motivointi muutokseen, joten työntekijän on osattava rakentaa luottamuksellinen vuorovaikutussuhde asiakkaan kanssa. Asiakasta on tärkeä kuunnella ja selvittää, millaisiin tavoitteisiin hän on valmis sitoutumaan. Muutosten aikaansaamiseen tarvitaan tunnetta siitä, että ihmiset voivat vaikuttaa elämänsä kulkuaan. (Mäkinen ym. 2009, 135.) Ihmisen sisäistä muutosta voidaan kuvata voimaantumisenä, joka onnistuessaan voi johtaa valtautumiseen eli kasvuun kansalaisena (Kaljonen 2008, 56).

Valtautumisessa taas on kysymys siitä, miten ihmiset saavat yksilöinä ja ryhminä oman elämänsä haltuunsa ja omat intressinsä yhteiskunnassa kuulluiksi. Asiakasta ei nähdä työn kohteena, vaan hänelle annetaan päärooli muutoksen aikaansaamisessa ja työntekijä toimii tukijan ja mahdollistajan roolissa. Tällainen muutostyö on aina asiakasta osallistavaa ja täysivaltaista kansalaisuutta rakentavaa. Loppullinen muutostyön tavoite on asiakkaan yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen. (Kaljonen 2008, 56.)

Valtaistavien sosiaalityön menetelmien lisäksi käytetään myös käsitteitä kriittinen ja radikaali sosiaalityö. Kivipellon (2006, 1) mukaan kriittisen ja radikaalin sosiaalityön menetelmillä on tarkoituksena edistää asiakkaiden oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja valtaistumista. Menetelmien avulla autetaan poistamaan asiakkaiden kokemaa sortoa, epäoikeudenmukaisuutta ja epätasa-arvoa. Lisäksi edistetään asiakkaiden kriittisen tietoisuuden syntymistä ja valtaistetaan asiakkaita. Kriittisen-

ja radikaalin sosiaalityön menetelminä voi käyttää monenlaisia tilanteeseen sopivia menetelmiä, kuten erilaisia luovia ja toiminnallisia menetelmiä, mutta myös dialogisia menetelmiä. Yksi tunnettu dialoginen menetelmä, muutokseen tähtäävä dialogisuus, on saanut vaikutteita kuuluisan kasvatusteoreetikon Paolo Freiren (1921-1997) ajatuksista (Freire 2005, 77).

Muutokseen tähtäävän dialogisuuden menetelmän avulla työntekijä pystyy asiakkaan kanssa keskustellessaan nostamaan esille epäoikeudenmukaista sortoa aiheuttavat tekijät. Asiakas saattaa usein syyttää ongelmista itseään tai jotain määrittelemätöntä tekijää, eikä pohdi ongelman syitä syvällisemmin. Työntekijä kiinnittää vuoropuhelussa huomion sortoa aiheuttaviin tekijöihin niin, että asiakas tulee niistä tietoiseksi ja ryhtyy yhdessä työntekijän kanssa hakemaan keinoja asioiden muuttamiseksi. Asiakas valtaistuu, eli tulee tietoiseksi sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta aiheuttavista tekijöistä ja ryhtyy tekemään asioita muutosten edistämiseksi. Muutokseen tähtäävässä dialogissa on siis ajatuksena, että työntekijä ei vaikuta pelkästään tiedottamalla sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta aiheuttaviin tekijöihin, vaan asiakas tulee itse tietoiseksi, oivaltaa asioita ja pystyy itsekin vaikuttamaan niihin. Valtaistuminen ei välttämättä tapahdu ensimmäisellä tapaamiskerralla, valtaistuminen on asiakastyön prosessi. (Kivipelto 2006, 5.)

Yhtenä valtaistamisen luovana ja toiminnallisena menetelmänä tunnetaan Augusto Boalin, Freiren ajatusten pohjalta kehittänyt sorrettujen teatteri. Sorrettujen teatterin toteuttamiseen tarvitaan ryhmä. Menetelmän avulla työstitään teatteriesitys jostain ryhmäläisiä koskevasta ongelmasta. Esitystä varten teatterin tekijät joutuvat perehtymään ongelmaan niin, että voivat esittää ongelman ympärillä toimivia ihmisiä. Näyttelijät käsittelevät aiheeksi valittua ongelmaa teatterin avulla ikään kuin ulkopuolisina, mutta joutuvat samalla tutustumaan ongelmaan syvällisemmin ja miettimään sitä eri näkökulmista. Esityksissä luodaan ongelmaan ratkaisuja ja eri esityksissä voi käyttää vaihtoehtoisia loppuja. Esitystä voi olla katsomassa yleisöä, jolta voi kysyä palautetta ja jonka voi ottaa mukaan vaikuttamaan loppuratkaisuun. Teatterin tekemisessä on vain mielikuvitus rajana. (Paasonen 1999, 54.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia sosionomien osaamisesta ja paikasta työkentällä löytyy jonkin verran, vaikka sosionomi-koulutus onkin verrattain nuori. Sosionomin tehtävänk kuva ja työn tulevaisuus on selvästi kiinnostanut etenkin sosionomiksi opiskelevia. Esittelen muutaman löytämäni tutkimuksen ja niiden tuloksia. Tutkimukset ovat pääosin Keski-Pohjanmaan alueelta, jonne myös oma tutkimukseni painottuu. Joukossa on myös Seinäjoen ammattikorkeakoulusta valmistuneiden sosionomien näkemyksiä käsittelevä tutkimus.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta 2004 valmistuneet Annikki Isohanni ja Sirpa Lehtomaa tekivät opinnäytetyön Sosionomi (AMK) – sekundasossu vai laaja-alainen asiantuntija. He selvittivät, miten Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Kokkolan yksikön sosiaalialan koulutusohjelmasta vuosina 1999 - 2003 valmistuneet sosionomit ovat sijoittuneet työelämään ja mitä hyötyjä ja haittoja koulutuksessa on havaittu työelämän kautta. Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että kyselyyn vastanneet ovat sijoittuneet kaikille sosionomin ydinosoamisen tehtäväalueille. Työllisyystilanne on kyselyn mukaan melko hyvä; 47 vastaajasta vain 11 ilmoitti olleensa työttömänä. Koulutuksen osalta puutteena tuli esiin vähäinen kokemus yksittäisistä tiedoista ja taidoista. Samanaikaisesti vahvuuksina nähtiin kuitenkin koulutuksen laaja-alaisuus, monipuolisuus ja kokonaisuuksien hahmottaminen. Yleisenä ongelmana nousi esiin oman ammattitaidon ja roolin hahmottaminen. (Isohanni & Lehtomaa 2004.)

Myös Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta 2009 valmistunut Marja-Leena Vierimaa on tehnyt opinnäytetyön, Aukeaako uraputki? - Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmasta Kokkolasta valmistuneiden sosionomien sijoittuminen työelämään. Työllistymisen lisäksi Vierimaa käsittelee sosionomi-koulutuksen hyötyjä ja puutteita työelämän kannalta sekä sosionomin

ammattitaitoa. Koulutuksen hyötyinä tutkimukseen haastatellut näkivät sen monipuolisuuden ja laaja-alaisuuden, kuten myös Isohannin ja Lehtomaan (2004) tutkimuksesta kävi ilmi. Koulutuksen koettiin antaneen hyvät perusvalmiudet toimia monenlaisissa tehtävissä eri sektoreilla. Valmiuksista tärkeimpinä mainittiin muun muassa palvelujärjestelmäosaaminen ja tiedonhankintataidot. Lisäksi hyötyinä mainittiin sosiaalisten taitojen, oman itsevarmuuden ja itsetuntemuksen lisääntyminen. Sosionomin ammattitaidon vahvuuksina vastaajat mainitsivat asiakaslähteisen työskentelyotteen, reflektointitaidon sekä hyvät vuorovaikutustaidot. Koulutuksessa puutteena haastateltavat kokivat aikaisemmin hyödyksi mainitun laaja-alaisuuden, koska aiheisiin syventyminen tapahtuu vasta työelämässä. Puutteellisia Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta, Kokkolasta valmistuneet näkivät myös lakien ja asetusten vähäisen tuntemuksen sekä lääkehoidon ja muun hoitopuolen opetuksen. Myös johtamis- ja esimiestaitoja kaivattiin lisää. (Vierimaa 2009, 44-47.)

Samassa opinnäytetyöryhmässä kanssani olleiden, jouluna 2010 Seinäjoen ammattikorkeakoulusta valmistuneiden Elina Aution ja Mervi Niemisen opinnäytetyö, Näkemyksiä sosionomin (AMK) koulutuksesta ja työstä, käsittelee Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opiskelevien mielikuvia työelämästä ja jo valmistuneiden sosionomien näkemyksiä ja kokemuksia työstään. Autio ja Nieminen (2010) selvittivät myös kahden Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) työntekijän näkemyksiä sosionomin-osaamisesta. Autio ja Nieminen (2010) pyrkivät tutkimaan, miten sosionomin ydinosaaminen näyttäytyy työssä ja miten sosionomin toimenkuvat ja työllisyys koetaan. Edellisten esittelemieni opinnäytetöiden tapaan, myös Aution ja Niemisen (2010, 68, 70-71) tutkimuksen tulosten mukaan haastateltavat kokivat sosionomi-koulutuksessa tärkeimmiksi asioiksi asiakastyön osaamisen ja palvelujärjestelmäosaamisen. Tässäkin tutkimuksessa sosionomin koulutuksen laajuus koettiin sekä hyvänä, että haasteellisena asiana ja työtehtävät vaikeasti määriteltävinä. Mielenkiintoista on se, että työhön haastateltu THL:n työntekijä esittää tulevaisuuden haasteeksi sen, että sosionomin tutkintoa pidetään vain ponnahduslautana jatko-opintoihin.

Mielenkiintoinen ja erilainen tutkimus on Niina Rantamäen (2008) kirjoittama Keskipohjalaisen sosiaalialan työn tila ja tulevaisuus, joka on Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen sosiaalityön koulutuksen ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan opetuksen yhteistyöhanke. Rantamäki (2008, 96) selvitti palveluntuottajien mielipiteitä muun muassa sellaisiin kysymyksiin, kuten, onko organisaatiossa riittävästi tietoa sosionomi-koulutuksesta ja sen tuomasta osaamisesta; onko sosionomi-koulutuksen tuottamalle osaamiselle organisaation palvelurakenteessa selkeä paikka ja tarvitseeko organisaatio tulevaisuudessa yhä enemmän sosionomeja työntekijöinä.

Yksityiset palveluntuottajat olivat sitä mieltä, että organisaatiossa on riittävästi tietoa sosionomi-koulutuksesta ja sen tuottamasta osaamisesta, mutta kuntapuolella arvioitiin tiedon olevan hieman puutteellista. Vastaukset jakautuivat samalla tavalla sosionomin osaamisen paikasta organisaation palvelurakenteessa. Yksityiset palveluntuottajat olivat yksimielisiä siitä, että osaamisella on paikka ja kuntapuolella sitä mieltä oli 60 prosenttia vastaajista. Kyseenalaista ei kuitenkaan ollut niinkään sosionomin paikka, vaan sen selkeys. Käytännönläheisyys koettiin sosionomikoulutuksen vahvuutena. Pieni enemmistö oli sitä mieltä, että tietyn sosiaalihuollon alueen painottaminen entistä enemmän koulutuksessa olisi hyvä. Laaja-alaisen osaamisen painottaminen ei anna riittävästi valmiuksia käytännön työhön, joten koulutuksen aikana olisi hyvä tietää, millaisiin töihin tulee valmistuttuaan sijoittumaan. Vastaajien enemmistö oli sitä mieltä, että heidän edustamansa organisaatio tulee tulevaisuudessa tarvitsemaan sosionomeja entistä enemmän. Mahdollisina tehtäväalueina nähtiin vanhustyön suunnittelutehtävät sekä työskentely päivähoitossa moniammatillisen tiimin jäsenenä. Kaiken kaikkiaan sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijätarpeen uskottiin lisääntyvän työn vaatimusten kasvamisen myötä, jolloin sosionomin osaamiselle on tarvetta. (Rantamäki 2008, 73-74.)

8.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössäni tutkin varsinaisesti sosionomin osaamista ja paikkaa sosiaalialalla sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tutkin sosionomien tunnettavuutta kentällä lasten ja kansalaisten ajatusten kautta. Päättämiskysymyksinä ovat:

- Onko sosionomin osaaminen riittävää eri työtehtävissä?
- Onko sosionomeilla paikka sosiaalityön kentällä?

Alakysymyksiä ovat:

- Onko sosionomi yleisesti tunnettu ammatti?
- Mitä mieltä sosionomeista yleisesti ollaan?
- Antaako sosionomin koulutus riittävät valmiudet työelämään?
- Vastaako koulutus työelämän haasteita?
- Onko suuntautuminen tietylle sektorille tarpeellista?

8.3 Menetelmänä laadullinen tutkimus

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa minulla olivat vaihtoehtoina tutkimusmenetelmäksi laadullinen tutkimus, määrällinen tutkimus ja toimintatutkimus. Laadullinen tutkimus tuntui tutuimmalta, mutta en hylännyt myöskään toimintatutkimuksen mahdollisuuksia, koska se vaikutti kaikkein mielenkiintoisimmalta toteuttaa. Laadullisen tutkimuksen tekeminen ja sen myötä aineiston kerääminen haastattelemalla tuntuivat kuitenkin luonnollisemmilta tavoilta lähestyä valitsemaani aihetta kuin toimintatutkimus tai määrällinen tutkimus. Tutkimukseni tavoitteena on nostaa esille näkemyksiä ja ajatuksia, eikä niinkään mitata mielipiteiden määrää tai saada jotain aikaan toiminnan kautta. Laadullisen tutkimuksen tekeminen on myös minulle läheisin ja luonnollisin tapa tutkia, kerätä aineistoa haastattelemalla ja havainnoimalla sekä analysoida ja tulkita vastauksia omaan näkemykseeni peilaten.

Laadullinen tutkimus antaa tutkijalle vapautta, mutta samalla myös paljon haastetta. Se tuntuu menetelmänä suhteellisen työläältä, mutta samalla kiinnostavalta. Haastavinta on tulosten analysoiminen riittävän laajasti ja monipuolisesti sekä tutkimuksen vaiheiden riittävän tarkka raportointi. Eskolan ja Suorannan (1998, 15-17) teoksen Johdatus laadulliseen tutkimukseen, mukaan laadullisen tutkimuksen vaiheet ovat aineistonkeruu, analysointi, tulkinta ja raportointi ja ne kietoutuvat kaikki yhteen. Teoksessa ehdotetaan laadullisen tutkimuksen tunnusmerkeiksi aineistonkeruumenetelmää, tutkittavien näkökulmaa ja harkinnanvaraista tai teoreettista otantaa. Lisäksi laadulliselle tutkimukselle ovat tyypillisiä aineiston laadullis-induktiivisen analyysi, hypoteesittomuus, tutkimuksen tyylilaji ja tulosten esitystapa sekä tutkijan asema ja narratiivisuus eli tarinallisuus (ks. myös Lancy 1992; Bogdan & Biklen 1992). Hypoteesittomuudella tarkoitetaan, ettei lukijalla ole lukukoonlyötyjä ennakko-oletuksia tutkimuskohteesta tai tutkimustuloksista, mutta havainnot pohjautuvat kuitenkin monesti aikaisempiin kokemuksiin. Eri taustaiset henkilöt kiinnittävät huomiota eri asioihin, mutta se ei saisi vaikuttaa aiheiden rajaamiseen. Tutkijan pitäisikin yllättyä tai oppia tutkimuksen kuluessa. Uuden oppiminen edellyttää kuitenkin, että tutkimuskohteesta muodostetut ennakko-oletukset tiedostetaan ja otetaan huomioon tutkimuksen esioletuksina. Tutkija voi löytää aineiston avulla uusia näkökulmia, eikä vain todisteita ennestään epäilemäänsä. (Eskola ja Suoranta 1998, 19.)

9 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN KERÄÄMINEN

Valitsin laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi ja aloin tarkentaa tutkimuskysymyksiä sekä miettiä haastattelukysymyksiä, joilla saisin mahdollisimman kattavasti vastauksia tutkimaani aiheeseen. Tavoitteenani oli aluksi selvittää sosionomien tunnettavuutta ja yleistä mielipidettä sosionomeista. Ajattelin pienimuotoisen katugallupin antavan parhaiten vastauksia niihin kysymyksiin. Samalla mietin, että katugallup toimisi myös hyvänä johdattajana ja mielenkiinnon herättäjänä varsinaiseen tutkimukseen, jossa tutkin työelämässä olevien sosionomien näkemyksiä osaamisestaan ja paikastaan sosiaalialalla. Sosionomien näkemysten rinnalle halusin saada mukaan myös muutamien sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosionomien osaamisesta ja paikasta sosiaalityön kentällä.

Mietin myös jonkin asiakasryhmän mielipiteiden kysymistä ja päädyn lopulta lasten haastattelemiseen. Ajattelin, että lasten haastattelut virittävät aiheeseen ja johdattelvat miettimään sosionomin työtä ja paikkaa työkentällä. Oli tutkimuksen kannalta erittäin mielenkiintoista kuulla, mitä sosionomien voi arvella olevan, kun tiedä aiheesta mitään. Valitsin haastateltaviksi 10-vuotiaita, koska he pystyvät jo päättämään paljon asioita, mutta ovat vielä kuitenkin avoimia ja vilpittömiä vastauksissaan. Tavoitin haastateltavat parhaiten tutulta koululta, johon oli helppo ottaa yhteyttä ja mennä käymään. Tutkimukseni lähtee ruohonjuuritasolta ja etenee kansan mielipiteistä ammattilaisten näkemyksiin.

Keräsin tutkimusaineistoa pikku hiljaa ja tein muistiinpanoja havainnoistani. Aloitin aineiston keräämisen jo vuosi sitten sosionomien haastatteluista. Sovin haastatteluaikoja viime keväänä ja kesällä. Niiden välillä kävin tekemässä katugallupin haastatteluista. Toisen osan Gallupista tein jo viime talvena ja toisen vasta viime syksynä. Lapset haastattelin viime keväänä ja sosiaalityöntekijöiden haastattelut tein viime kesänä. Aineiston kerääminen oli melko rikkonaista, mutta sain kuitenkin kerättyä mielestäni riittävän ja monipuolisen aineiston.

9.1 Lasten haastatteleminen

Halusin työhöni asiakasnäkökulmaa sekä tietoa siitä, mikä sosionomin voisi arvella olevan, jos ei tiedä, mikä se on. Kävin Keski-Pohjanmaalla jututtamassa erään tutun koulun neljäsluokkalaisia ja pidin heille oppitunnin aiheesta sosionomi. Ohjeistin oppilaat ensin vapaasti piirtämään ja kirjoittamaan ajatuksiaan sosionomeista ja lupasin tunnin lopussa kertoa, mikä on sosionomi ja keskustella aiheesta yhdessä. Ohjeiden antaminen energisille kymmenvuotiaille muistutti, millaista on työskennellä lasten parissa. Kerroin ohjeet useaan kertaan ja käytin kaikki innostamisen taitoni, jotta sain oppilaat tosissaan miettimään aihetta. Lopulta onnistuin saamaan mielenkiintoisia piirroksia ja vastauksia, koska tehtävästä muodostui nopeasti oppilaiden välinen kilpailu siitä, kuka tietää eniten. Kilpailuhenkisinä kaikki innostuivat arvaamaan ja jännittämään, olivatko vastanneet oikein ja kuka vastasi parhaiten. Yritin kyllä kertoa, ettei kyseessä ollut mikään kilpailu ja, että kaikkien vastaukset olisivat yhtä arvokkaita tutkimukseni kannalta. *”Joo, niin on, mutta sano kuka vastas parhaiten.”* Kilpailuksi muodostunut tilanne motivoi oppilaita miettimään enemmän ja aidosti myös kuulemaan oikean vastauksen, eli mikä on sosionomi.

9.2 Katugallup

Haastattelin katugallupiin kymmenen mahdollisimman eri-ikäistä henkilöä, neljää miestä ja kuutta naista, Seinäjoen Epstorilla ja Torikeskuksessa. Ensimmäisellä kerralla sain haastateltua kuusi ja toisella kerralla loput neljä. Yllätyin, kuinka vaihalloista ja epämiellyttävää ihmisten pysäyttäminen ja haastattelemisen oli. Etenkin miehiä oli vaikea saada haastateltua. Tuntui ikävältä kiusata ihmisiä suhteellisen vaikeilla kysymyksillä, joihin itse kuitenkin tiesin vastauksen. Haastateltaviksi suostuneet vastasivat asiallisesti ja sain gallupin lopulta tehtyä, vaikka haastattelupäivien välissä vierähtikin useampi kuukausi.

9.3 Sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden haastattelut

Ennen sosionomien haastattelemista mietin, minkä sektoreiden työntekijöitä kannattaisi haastatella ja onko tutkimustulosten kannalta väliä, mistä ammattikorkeakoulusta sosionomi on valmistunut. Ajattelin myös aluksi rajata haastateltavien sosionomien sektoria kahteen eri sektoriin, aikuissosiaalityöhön ja nuorisotyöhön. Huomasin kuitenkin muutaman haastattelun jälkeen, ettei sektorilla ollut varsinaista vaikutusta vastauksiin, sillä haastatteluissa nousi joka tapauksessa esille monipuolisesti ajatuksia useista sektoreista haastateltavien työhistorian vuoksi. Päätin valita loput haastateltavat oman mielenkiintoni, haastateltavien antamien vinkkien ja sosionomien tavoitettavuuden mukaan. Samalla ajattelin ainakin yrittää haastatella eri ammattikorkeakouluista valmistuneita ja havainnoida vastausten eroavuuksien johtumista eri kouluista ja koulussa tarjolla olevista suuntautumisvaihtoehtoista.

Aloin etsiä sosionomeja aikuissosiaalityön puolelta ja haastattelin ensimmäiseksi Seinäjoella kaksi sosionomia, jotka työskentelevät työttömien parissa. Nuorisopuolelta valitsin haastateltaviksi kotiseudultani Keski-Pohjanmaalta kaksi koulukuraattoria, joista olin kuullut. Toiselta kuraattorilta sain vihjeen perhetyöntekijänä työskentelevästä sosionomista ja toiselta kuraattorilta vielä kolmannelta kuraattorista. Perhetyöntekijä taas suositteli haastateltavaksi samassa toimistossa työskentelevää sosiaalityöntekijää, kun kerroin, että aion haastatella tutkimukseeni myös muutamaa sosiaalityöntekijää. Kaksi lastensuojeluyksikön sosionomia löytyi Internetin kautta. Haastateltaviksi valitsemani sosionomit olivat työskennelleet aikaisemmin muilla sektoreilla, joten ikään kuin sattumalta haastattelin nykyisiä ja entisiä työntekijöitä kaikilta sosiaalialan sektoreilta. Haastateltavien joukossa oli myös johtavassa asemassa oleva sosionomi, lähihoitajan taustaisia sosionomeja, aikuiskoulutuksen käyneitä, eri ammattikorkeakouluista valmistuneita, eri suuntautumisvaihtoehtojen suorittaneita, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittava sosionomi, sosiaalityöntekijäksi jatkanut sosionomi ja myös yksi mies.

Sosionomien haastatteluiden jälkeen otin yhteyttä perhetyöntekijän ehdottamaan lastensuojelun sosiaalityöntekijään ja erääseen tuntemaani lastensuojelun sosiaalityöntekijään. Heidän lisäksi halusin haastatella vielä eri sektorilla toimivaa sosiaalityöntekijää, joten etsin vielä erään toimeentulotukipuolen sosiaalityöntekijän yhteystiedot ja sovin haastattelusta. Sosiaalityöntekijät suostuivat hyvin haastateltaviksi ja olivat kiinnostuneita tutkimuksestani.

Jännitin aluksi haastattelutilanteisiin menemistä, mutta sosionomit ja sosiaalityöntekijät suhtautuivat haastatteluihin positiivisesti ja asiallisesti, miettivät kysymyksiä tosissaan ja vastasivat monipuolisesti. Keskustelut olivat erittäin mielenkiintoisia ja antoivat paljon enemmän kuin pelkästään vastauksia tutkimusta varten kysymiini asioihin. Sain tavata yksitoista erilaista persoonaa ja kuulla heidän näkemyksiään sosiaalialasta, sosionomina ja sosiaalityöntekijänä olemisesta sekä tutustua myös heidän työympäristöönsä.

9.4 Aineiston analysointi

Nauhoitin katugallupin, sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden haastattelut ja litteroin ne sanatarkasti mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Numeroin haastattelut haastattelujärjestyksessä, esimerkiksi H1. Lisäksi kirjoitin haastatteluiden jälkeen muistiinpanoja haastattelutilanteessa tekemistäni havainnoista ja mieleen tulleista asioista. Keskustelu haastateltavan kanssa saattoi jatkua vielä pitkään varsinaisen haastattelun ja nauhurin sammuttamisen jälkeen. Haastateltavat jännittivät nauhoittamista hieman ja saattoivat nauhurin sulkemisen jälkeen rentoutua kertomaan vielä joitain ajatuksia. Monet myös antoivat neuvoja tulevaa työuraa varten.

Litteroimisen jälkeen kokosin haastateltavien perustiedot ja tein niistä myöhemmin taulukoita. Pyrin kertomaan haastateltavista vain tärkeimmät tiedot niin, etteivät haastateltujen henkilöllisyydet paljastuisi. Jaottelin saman kysymyksen vastaukset yhteen ja aloin vertailla ja tulkita niitä. Valitsin suorina lainauksina käytettäviksi olennaisimmat ja tutkimuskysymysten kannalta tärkeimmät vastaukset. Lasten

vastauksista käytän kaikkia vastauksia, koska haastateltavia oli vain kymmenen ja vastaukset ovat lyhyitä. Lasten ajatuksista saa myös paremman kuvan, kun ne ovat kaikki esillä. Piirroksista valitsin esiteltäväksi kolme erilaista (liite 3).

9.5 Validiteetti ja reliabiliteetti

Validiteetin ja reliabiliteetin avulla mitataan tutkimuksen luotettavuutta. Käsitteet reliaabelius ja validius sopivat paremmin käytettäväksi määrällisen tutkimuksen arvioimisessa. Samojen käsitteiden avulla voi kuitenkin arvioida myös laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Validiteetti kuvaa tutkimuksen pätevyyttä ja reliabiliteetti pysyvyyttä. Validiteetilla eli pätevyydellä tarkoitetaan tutkimuksen kykyä mitata juuri sitä asiaa, mitä oli tutkimuksessa tarkoitus selvittää. Toisin sanoen sillä tarkoitetaan, miten hyvin tutkija on kyennyt siirtämään tutkimuksessa käytetyn teorian ajatuskokonaisuudet ja käsitteet kyselylomakkeeseen. Validiteetin avulla siis arvioidaan, kuinka hyvin tutkimus mittaa mitattavaa asiaa, eli saadaanko tutkimuksen tuloksena vastauksia alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin. (Vilkkä 2007, 150.)

Reliabiliteetin on tarkoitus kertoa, ovatko tutkimustulokset luotettavia. Tutkimustulosten pitäisi olla toistettavissa, eikä tutkimuksen saisi olla sattumanvaraista. Etenkin laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden lisäämiseksi on hyvä kertoa tarkasti tutkimuksen eri vaiheista ja kuvailla tutkimustilanteita. Laadullisessa tutkimuksessa ei usein pyritä tilastollisesti yleistettäviin tuloksiin, joten tarkka kuvailu on tärkeää luotettavuuden lisäämisen kannalta. Myös suorat lainaukset haastatteluisista tuovat lisää totuudenmukaisuutta ja antavat myös lukijalle mahdollisuuden tulkita tutkimustuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226-228). Omassa tutkimuksessanikaan en pyri tilastollisesti ylesitettäviin tuloksiin.

Tämän tutkimuksen katugallup-osion haastateltavat valikoituivat aivan satunnaisesti ja otos oli todella pieni, kymmenen haastateltavaa. Gallupin tulokseen saattaa vaikuttaa se, millaisia henkilöitä uskalsin kaupungilla lähestyä, sillä etenkin miehiä oli vaikea saada haastateltua. Tuloksista voi kuitenkin vetää jonkinlaisia johtopäätöksiä ja gallup antaa selvästi suuntaa siitä, kuinka tunnettu ammatti so-

sionomi on ja keillä siitä on tietoa. Ainakin sain hyvin vastauksia kysymyksiini ja gallup vastasi tarkoituksiani, vaikka tulokset eivät ole tilastollisesti yleistettäviä.

Myös sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden haastatteluita varten haastateltavat valikoituivat hyvin sattumanvaraisesti, mutta se ei onneksi heikennä tutkimustuloksia, vaan ehkä päinvastoin parantaa niitä. Tarkoitukseni oli saada haastateltaviksi mahdollisimman erilaisia henkilöitä. Sattumanvaraisuus ei välttämättä vaikuta kovin pätevältä, eikä aina toimi, mutta tässä tapauksessa se onnistui. Sain haastatteluiden avulla hyvin vastauksia kysymyksiini. Hyvin erilaisten henkilöiden vastaukset olivat melko samantyyppisiä. Tutkimuksen aineisto on kuitenkin niin pieni, ettei tuloksia voi yleistää.

Yritin pysyä haastattelutilanteissa mahdollisimman neutraalina ja olla johdattelematta vastauksia mihinkään suuntaan. Haastatteluissa olin aina kahden kesken haastateltavan kanssa, eikä ulkopuolisia häiriötekijöitä ollut. Ainut, mikä saattoi häiritä, oli nauhuri, jonka läsnäoloa haastateltavat vähän jännittivät. Tein muistiinpanoja nauhurin sulkeutumisen jälkeisistä keskusteluista. Haastateltavat olivat varanneet riittävästi aikaa ja tilanteet olivat kaikin puolin rauhallisia ja rentoja. Litteroin haastattelut tarkasti ja käytän tutkimustulosten esittelyssä suoria lainauksia.

Lasten parissa tehdyn tutkimuksen toteutin siitä syystä, että halusin saada tietää, millaisia mielikuvia käsite sosionomi herättää, jos ei tiedä aiheesta mitään. Tutkimustilanne oli täynnä häiriötekijöitä, eikä kysymysten ymmärtämisestä ole täyttä varmuutta. Sain enemmän vastauksia kaikkiin muihin kysymyksiin, mihin oli tarkoitus ja myös minulta kyseltiin paljon varsinaisen aiheen vierestä. Tulos olisi ollut erilainen, jos olisin haastatellut lapset erikseen. Olisin ehkä saanut enemmän vastauksia, mutta toisaalta ryhmänä ainakin lapsilla oli hauskeempaa ja turvallisempaa. Kokemus on unohtumaton ja lasten ajatukset myös syventävät tutkimusta sekä tuovat siihen uuden ulottuvuuden. Tilanne sai miettimään, miten tosiaan kerron lyhyesti ja selkeästi, mikä on sosionomi ja mitä sellainen tekee työkseen. Lasten tapaamisessa oli myös sosiaalialan tunnelma ja henki mukana. Kaikki ei aina mene niin kuin on suunnitellut. Pitää varautua yllättäviin tilanteisiin ja osata toimia ennalta arvaamattomissa olosuhteissa.

10 LASTEN AJATUKSIA SOSIONOMEISTA (AMK)

Lasten ajatusten avulla tutkin, voiko sosionomin ammattia yhdistää mihinkään alaan, jos ei tiedä, mitä sosionomi tarkoittaa. Vierailin viime keväänä nelosluokassa kyselemässä kymmeneltä 10-vuotiaalta, mikä heidän mielestään on sosionomi. Haastateltavien joukossa oli viisi tyttöä ja viisi poikaa. Kerroin aluksi, että opiskelen sosionomiksi ja käytän vastauksia lopputyössäni. Jaoin kaikille tyhjät paperit ja kirjoitin taululle kolme kysymystä: mikä on sosionomi, mitä sosionomi tekee työkseen ja missä sosionomi voi työskennellä. Sen lisäksi ohjeistin oppilaat piirtämään mielikuvansa sosionomista. Tyttöjen piirroksissa sosionomi on erilaisissa toimitoissa työskentelevä nainen. Poikien piirrokset poikkeavat enemmän toisistaan ja myös tyttöjen piirroksista. Pojat ovat kuvanneet enemmän toimintaympäristöä muun muassa autoineen. 10-vuotiaille tyypilliseen tapaan tytöt ovat piirtäneet sosionomin naiseksi ja pojat mieheksi. Liitteenä (liite 3) on kolme piirrosta. Ensimmäisen piirroksen tekijä luonnehti sosionomia terapeutiksi, joka parantaa ihmiset. Toisesta piirroksesta kuvastuu selvästi sosionomin työn kiireellisyys ja ennalta arvaamaton luonne. Kaikenlaista sattuu ja sosionomi rientää auttamaan. Kolmas piirros kuvaa sosionomia paperitöissä työhuoneessaan.

Tehtävät olivat oppilaille haastavia ja aluksi tuntui siltä, etten saa yhtään vastausta. Tunnelma luokassa oli levoton, eivätkä oppilaat malttaneet keskittyä omaan työhönsä, vaan huutelivat ajatuksiaan toisilleen, miettivät ääneen ja kyselivät lisävihjeitä. Toisaalta oli hyvä, että asiasta nousi keskustelua, mutta toisten ajatukset saattoivat johdatella muita ajattelemaan samalla tavalla. Oppilailla oli kuitenkin reilusti aikaa miettiä ja piirtää. Vastaukset ovat osittain yllättävän osuvia. Vastauksen perässä t-kirjain tarkoittaa tyttöä ja p-kirjain poikaa. Numeroiden perusteella selviävät saman henkilön vastaukset eri kysymyksiin. Kaikki vastasivat ensimmäiseen kysymykseen jotain, mutta kahteen seuraavaan tuli vähemmän vastauksia. Jaottelin samantyyppiset vastaukset peräkkäin.

10.1 Mikä on sosionomi (AMK)?

Sosionomi-käsite oli oppilaille entuudestaan vieras ja he yrittivät arvailla sen liittyvän johonkin heille tutumpaan ammattiin. Sosionomia tuntui olevan vaikea yhdistää oikein mihinkään ammattikuntaa. Koululaisilla oli vastauksissaan kuitenkin oikea suunta siihen, mikä sosionomi saattaisi olla. Eniten oppilaat sijoittaisivat sosionomin koulumaailmaan tai terveysalalle.

”Sosionomi on yliopistoissa työskentelevä opettaja (erityisope).” (t 1)

”Opettaja” (t 5)

”Olisikohan lääkäri sillä vähän nimi muistuttaa” (t 4)

”Hammaslääkäri” (p 1)

”Se on terapeutti” (p 4)

”Paperityöntekijä” (p 5)

”Presidentti, poliisi” (p 3)

”Tavallinen ammattilainen” (p 2)

”Sosionomi on henkilö joka tekee töitä.” (t 2)

”Sosionomi, en tiä” (t 3)

Vastauksia yhdistämällä saisi aikaiseksi pätevän ja ammattitaitoisen sosionomin. Sosionomin työhön kuuluu asiakkaiden neuvominen ja ohjaaminen kaikenlaisissa arkielämän asioissa, joten sosionomin olisi hyvä tietää perusasioita kaikilta lasten mainitsemilta aloilta.

10.2 Mitä sosionomi (AMK) tekee ja missä?

Oppilaiden mukaan sosionomi on tavallinen ammattilainen, joka työskentelee ehkä koulussa tai terveysalalla. Vastauksista siihen, mitä sosionomi tekee, nousee selkeästi esille ajatus, että sosionomi ainakin auttaa ihmisiä jotenkin.

”Auttaa selvittämään opiskelijoita asioissa jotka on opiskelijalle vaikeita ja epäselviä” (t 1)

"Auttaa toisten hampaita" (p 1)

"Auttaa ihmisijä" (p 4)

"Sosionomi parantaa ihmiset" (t 4)

"Opettaa lapsia" (t 5)

"Kaikki paperityöt" (p 5)

"Sosionomi kastelee kukkia monessa paikassa" (t 2)

Sosionomi siis työskentelee koulumaailmassa tai terveysalalla ja auttaa ihmisiä, ehkä jopa parantaa ja tekee myös paperitöitä. Sosionomi voi työskennellä erilaisissa paikoissa.

"Koulussa" (t 5)

"Kouluissa yliopistoissa ja ammattikouluissa" (t 1)

"Sosionomi työskentelee sairaalassa" (t 4)

"Hammaslääkärissä" (p 1)

"Sen työhuoneessa se on ja se käy" (p 4)

"Suuressa talossa" (p 5)

"Sosionomi työskentelee monessa paikassa" (t 2)

10.3 Onko sosionomi (AMK) rosvo?

Tunnin lopussa keräsin vastaukset ja yritin kertoa oppilaille mahdollisimman lyhyesti ja selkeästi, mikä on sosionomi ja mitä sosionomi tekee työkseen. Mietin ennen lasten pariin menemistä, miten kertoisin sosionomista mahdollisimman ymmärrettävästi. Olin listannut sektorit, joilla sosionomi voi työskennellä ja selkeitä esimerkkejä työpaikoista, joissa on sosionomeja. En ollut ilmeisesti kuitenkaan miettinyt sanavalintojani tarpeeksi tarkkaan, koska menin kertomaan oppilaille, että sosionomi voi työskennellä myös rikollisten kanssa. Eturivin poika katsoi minua suurilla silmillään, aiheesta aikaisempaa kiinnostuneempana, ja kysyi: *"Onko sosionomi rosvo?"* Tilanne oli yhtä aikaa hämmäntävä ja huvittava. Yritin pikaisesti keksiä hyvän korjaavan vastauksen, ettei jännittävä mielleyhtymä sosionomista

rosvoon jäisi oppilaille päällimmäisenä mieleen. *”Sosionomi voi päinvastoin auttaa rosvoja pois rikoksen tieltä.”*

Lasten vastausten perusteella yhteenvetona voi todeta, että sosionomi voi olla mies tai nainen. Sosionomi työskentelee opetus- tai terveysalalla, auttaa ihmisiä ja tekee myös paperitöitä. Sosionomi voi työskennellä erilaisissa paikoissa ja sosionomilla on toimisto tai työhuone. Lasten ajatukset sosionomin työstä ovat melko osuvia. Lasten ajatukset ja päättelyt tuntemattomasta aiheesta kertovat jotain siitä, mitä kuka tahansa voisi arvella sosionomien olevan ja tekevän, vaikka ammatti olisikin vieras, eikä siitä olisi entuudestaan mitään tietoa. Seuraavaksi kerron, millaista tietoa ja millaisia mielikuvia aikuisilla on sosionomeista.

11 MIKÄ ON SOSIONOMI (AMK)? –KATUGALLUP

Haastattelin katugallupissa kuusi naista ja neljä miestä Seinäjoen Epstorilla ja Torikeskuksessa. Kysyin haastateltavilta, tietävätkö he, mikä on sosionomi, mitä sosionomi tekee ja missä sosionomi voi työskennellä. Lisäksi selvitin, mitä mieltä haastateltavat ovat sosiaalialan työntekijöistä ja pyysin vastaajia kuvailemaan, millainen mielikuva heille niistä tulee.

Taulukko 2. Katugallupiin osallistuneet.

Haastateltava	Ikä	Asuinpaikka	Ammatti
Nainen	70	Seinäjoki	Entinen kassanhoitaja
Mies	61	Seinäjoki	Elintarviketyöntekijä
Nainen	30	Kauhajoki	Terveystenhoitaja
Nainen	33	Seinäjoki	Osastonhoitaja
Mies	46	Seinäjoki	Lasi- ja profiiliasentaja
Mies	35	Lapua	Puuseppä
Nainen	22	Seinäjoki	Tradenomi (AMK)-opiskelija
Mies	25	Kauhava	Muurari
Nainen	40	Ylistaro	Ompelija
Nainen	28	Seinäjoki	Parturi-Kampaaja

Kymmenestä haastatellusta viisi (kaksi miestä ja kolme naista) sanoi tietävänsä, mikä sosionomi on ja osasi myös suurin piirtein kertoa, mitä sosionomi tekee työseen. Viidestä kaksi työskentelee terveysalalla, yhden tytär ja yhden tyttöystävä on sosionomi.

”-- Mun tyttö on sosionomi, -- että tiedän varsin hyvin. -- riippuu vähän, mitä aloja sosionomi haluaa, että haluaako vanhusten työhön, että näitä vaihtoehtoja on monenlaisia tällönsiä, että voi sen linjan, että onko päihdetyössä tai että, oon kyllä perillä.” (Mies, 61)

”No sosionomi voi toimia esimerkiksi esimiestehtävissä pienissä yksiköissä, lastentarhan vetäjänä, vastaavana ohjaajana ja palveluneuvojana esimerkiksi.” (Nainen, 33)

Viiden asiasta tietäneen lisäksi kolme vastaajista epäröi hieman, mutta arvasi oikeaan suuntaan. Siis yhteensä kahdeksalla kymmenestä vastaajasta oli ainakin jotain tietoa aiheesta.

”No kyllä tavallaan, taikka niinkun, öö, se liittyy niinkun silleen tämmöseen sosiaaliseen taikka hoitoon, semmoseen, ei nyt sairaan, mut kumminkin, että se on niinku sitä sosiaalijuttua.” (Nainen, 70)

Kaksi haastateltavaa ilmoitti, ettei tiedä, mikä on sosionomi, eikä lähtenyt myöskään sen kummemmin arvailemaan. (M olen minä ja H on haastateltava.)

M: *”No tiejääkö, että mikä on sosionomi?”*

H: *”Mikä?”*

M: *”Sosionomi”*

H: *”No joo...seuraava kysymys.”* (Mies, 46)

Vastaajat olivat kuitenkin lähes yksimielisiä siitä, että sosionomit ovat tarpeellisia ja tekevät tärkeää työtä monella sektorilla. Osa haastateltavista tiesi, ettei sosiaalialan työ ole aina helppoa, eikä se sovi kaikille. Mielipiteet sosionomeista voi tulkita kaiken kaikkiaan positiivisiksi.

”No itteki ku terveydenhoitoalalla työskentelen, niin ihan ok, ei mitään, (nauraa) ei oo negatiivisia ajatuksia.” (Nainen, 30)

”Ne on tarpeellisia ja tärkeitä.” (Nainen, 40)

”-- Töitä on ja paineita ja töitä on vaikka muille jakaa, ettei kerkiä, että kova pinna pitää ja hyvä terveys, että jaksaa vuosikymmeniä tehdä, että sitä, miltä mä oon, ko oon muutaman vuoden katonno tuota likan hommaa, että ei se ihmisen hommaa oo, mutta että riippuu vähän mitä tekee, että jossaki voi päästä vähän helpommalla--.” (Mies, 61)

Haastateltavat olivat yleisesti sitä mieltä, että sosionomeina työskentelee monenlaisia, luonteeltaan ja ulkonäöltään erilaisia henkilöitä. Usealle vastaajalle tuli sosionomista mielleyhtymä ulospäin suuntautuneeseen naiseen, mutta aivan kaikki eivät olleet samaa mieltä.

”No se, että mulla nyt on aika avara mielikuva sosionomista, koska mä oon työskennelly itte sosionomien parissa, niin mulle se ei niinku profiloitu mihinkään, mut pääsääntöisesti nainen.” (Nainen, 33)

”Jotenki heti aattelee semmosta positiivista ja reipasta tyyppiä.” (Nainen, 22)

”Se on sellaanen pikkaasen pönäkkä täti..(naurua).” (Mies, 35)

Johtopäätöksenä voisi ajatella, että sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät luonnollisesti tuntevat sosionomin ammatin. Sellaiset, joiden läheinen tai tuttu on sosionomi, osaavat kertoa ammatista ja sen sisällöstä pääpiirteittäin kuulemansa perusteella. Osa tunnistaa ammatin itsensä tai läheistensä käyttämien sosiaalipalveluiden kautta. Kaikkein vähiten aiheesta tuntuivat tietävän niin sanotuilla miehissä aloilla työskentelevät miehet, joilla ei ole minkäänlaista kosketusta sosiaalialaan työnsä tai muun elämänsä kautta. Katugallupin otoksen perusteella kuitenkin yli puolet vastaajista tiesi suunnilleen, mikä on sosionomi. Tulos on hyvä ja antaa oikean suunnan sosionomien tunnettavuudesta.

12 SOSIONOMIEN (AMK) KOKEMUKSIA TYÖSTÄÄN JA OSAAMISESTAAN

Haastattelin tutkimukseeni kahdeksan sosionomia Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella. Haastateltavien (H) joukossa on Seinäjoen ammattikorkeakoulusta (SeAmk), Oulun seudun ammattikorkeakoulusta (Oamk) ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta (K-Pamk), Kokkolan ja Ylivieskan yksiköistä sosionomeiksi valmistuneita. Haastatteluissa tuli monipuolisesti esille näkemyksiä jokaiselta sektorilta: lapsuus- ja nuoruus-, vammaisuus-, vanhus-, päihde- ja rikollisuus- sekä työ-, toimeentulo- ja perusturvasektorilta.

Taulukko 3. Tutkimukseen haastatellut sosionomit (AMK).

	Sukupuoli ja ikä	AMK	Nykyinen tehtävänimike	Aikaisempi työskentelysektori
H1	nainen 30	SeAmk	Palveluohjaaja	Lastensuojelu, mielen-terveyskuntoutus
H2	nainen 32	SeAmk	Palveluohjaaja	Kriminaalihuolto, etuusneuvonta
H3	nainen 34	Oamk	Koulukuraattori	Päihdekuntoutus, sosiaalityöntekijän sijaisuus
H4	nainen 27	K-Pamk, Ylivieska	Koulukuraattori	Vanhusprojekti
H5	nainen 34	K-Pamk Kokkola	Ohjaaja, lastensuojeluyksikkö	Sosiaalityöntekijän sijaisuus
H6	nainen 25	K-Pamk Ylivieska	Perhetyöntekijä	Sosiaalityöntekijä, lastensuojelu
H7	nainen 34	K-Pamk Ylivieska	Esimies, lastensuojeluyksikkö	Kehitysvammaiset
H8	mies 42	K-Pamk Ylivieska	Koulukuraattori	Varhaiskasvatus

Käytän suorien lainauksien yhteydessä haastateltavan numeron lisäksi haastateltavien nykyisistä tehtävänimikkeistä seuraavia lyhennyksiä.

- PO on palveluohjaaja.
- KK on koulukuraattori.
- PT on perhetyöntekijä.
- LSY O on lastensuojeluyksikön ohjaaja.
- LSY E on lastensuojeluyksikön esimies.

12.1 Lähtökohta sosionomiksi (AMK) opiskelemiseen

Ammatin valinta ja sen perusteet ovat osa ammatti-identiteetin muodostumista (Santala 2008, 81). Lähtökohdat, miksi ylipäätään on lähtenyt opiskelemaan sosionomiksi, saattavat vaikuttaa siihen, millaisena myöhemmin kokee asemansa ja paikkansa sosiaalialan kentällä ja työyhteisöissä. Puolet haastateltavista oli hakenut aluksi muihin koulutuksiin, muun muassa luokanopettajaksi opiskelemaan ja päättänyt sosionomin opintoihin toissijaisena vaihtoehtona. Monet eivät opiskelemaan lähtiessään tienneet sosionomin työstä tai tehtävistä kovin paljoa.

"-- Se oli oikeestaan sillain, ko OKL:n (opettajain koulutuslaitos) ei päässy, ko muutaman kerran koitin, niin kyllästyin ja sitte ois ollu toimintaterapeutin paikka, mutta valitsin sitte tämän, että puolivahingossa." (H3, KK)

"Alun perin musta piti tulla luokanopettaja ja sitte englannin opettaja, mutta ei oo tärpänny, että sitte en päässy mihinkään ja suoritin kasvatustieteiden apron ja sitte erityispedagogiikan apron ja sitte kaikkia englannin kielen ja ruotsin kielen opintoja ja sitte ollu yhen vuoden lähihoitajakoulussa ja se ei tuntunu omalta alalta, nii sitte vilä jaksoin hakea ja olin jo aikasemminki hakenu sosionomiks." (H4, KK)

"Se päätös, että mä oon ylipäätään lähteny opiskelemaan sosionomiks, on aika pitkälti sitä, että tältä seudulta piti löytyä se opinahjo ja kuitenkin sosiaalinen työ, toisten auttaminen on ollu aika isona vaikuttimena." (H2, PO)

Puolelle haastateltavista sosionomiksi opiskelemaan lähteminen oli selvempi päätös ja heillä oli tietoa, mihin ryhtyvät ja millaisiin töihin tulevaisuudessa haluavat.

"-- Mää oon aikoinani käyny jo lukion kanssa rinnakkain lähihoitajaksi ja silloin oli jo semmonen mielikuva, että mää en halua sairaalaan töihin, että se on joku sosiaalipuolen paikka, niin jatkoin sitte." (H5, LSY O)

"No oli selevä päätös silloin aikoinaan." (H6, PT)

"Mä oon luku kaksoitutkinnon, lähihoitaja ja ylioppilas, niin se tuli siinä, että mä haluan lastensuojelun puolelle." (H1, PO)

12.2 Kokemuksia osaamisesta

Suurin osa haastateltavista aloitti vastauksen kysymykseen, millaisena koit koulutuksen, toteamalla, että kokemus oli ihan hyvä. Suurin osa haastateltavista, viisi kahdeksasta, oli myös sitä mieltä, että koulutus oli monipuolinen ja antoi laajasti valmiuksia. Useat kehuivat harjoitteluiden olleen hyviä ja tärkeitä. Esille nousi kuitenkin myös kritiikkiä siitä, että koulutus on liian laaja-alainen, eikä kaikkiin aiheisiin voi syventyä tarpeeksi.

"No yleisesti ottaen koen sen (sosionomi-koulutuksen) tosi hyväks, että siinä sai kyllä monenlaisia valmiuksia ja ne harjoittelujaksot ja seläaset oli tarpeeks pitkiä ja hyviä." (H1, PO)

"-- Se on tosi laaja, tai semmonen kattava se koulu ja musta ne työharjoittelut on hyviä, että ei sais ainakaan vähentää niitä viikkoja yhtään. -- Aika pintarääpäsyhän se on, ettei mitään voi oikein käydä kunnolla, mutta mää oon sen lisäksi käyny vielä erikoistumisopintoja, että ne on sitte hyvä lisä. -- Se on hyvä, että pystyy oman mielenkiinnon ja tarpeen mukaan kouluttautua lisää." (H5, LSY O)

"-- Ehkä vähän liikaakin levis käteen ne opinnot, että vähän kaikkia, eikä mitään kunnolla, että vähän semmonen olo jäi, vaikka se oli tosi hyvä koulutus, mut vähän, että sieltä täältä tuota ja tuota. --Totta kai perusjutut pitää hallita joka alalta, mutta..kaikilla on kaks puolta." (H3, KK)

Hyvä huomio, jonka useampi haastateltavista mainitsi, on se, ettei koulussa voida, eikä tarvitse opettaa, eikä oppia kaikkea. Työ opettaa ja työn kautta voi kouluttautua lisää ja täsmentää osaamistaan. Se oli kannustavaa kuulla.

”Kyllä sitä tietysti aina jossain vaiheessa työtehtävissä ja tässäkin on ollu semmosta riittämättömyyden tunnetta, että ei tästäkään mitään koulussa puhuttu, mutta toisaalta mä ajattelen ettei siellä tarttekaan kaikkia asioita käydä läpi. Ihminen on kuitenkin oppivainen olento, niin, niin, että sitä osaamista pystyy tosiaan kaiken kaikkiaan lisäämään.” (H2, PO)

”Kyllä mä nyt itte koen, et näis töis, mis mä oon itte ollu, niin se (osaaminen) on ollu riittävää, et musta se on kuitenkin niin, että pitää itteki pystyä opiskelemaan ja ettimään tietoja, että niin, niin, mun mielestä ei voi ajatella nii, että sä oot käyny koulun, niin se joku lopullinen juttu, että pitää kuitenkin jotain itte ettiä.” (H1, PO)

Koulutuksen koettiin antaneen hyvän pohjan, jonka lisäksi voi syventää opintojaan haluamaansa suuntaan. Haastateltavat vahvistivat ajatustani siitä, että koulutus saattaa tuntua liian laajalta, mutta rohkaisivat, että työ opettaa ja sosionomeilla on ainakin hyvät tiedonhankintataidot, joiden avulla voi syventyä lisää tiettyyn aiheeseen. Tiedonhankintataitojen lisäksi yksittäisenä mieleen jääneenä asiana useampi haastateltava mainitsi opinnäytetyön teoriassa esittelemiäni sosiaalialan keskeisiä menetelmiä, kuten refleктоimisen ja asiakastyöhön liittyvät vuorovaikutustaidolliset menetelmät. Haastateltavien mukaan samaa teoriapohjaa voi hyvin soveltaa laajalle alalle.

”-- Tietenki työ opettaa ja hyvän ohjauksen saa siihen työhön ja, mutta kyllähän se sitte niinku tiettenki niin on, että kun ihmisten kanssa tekee työtä, että kyllä siinäki työssä (päihde) saa olla psykologi ja terapeutti niinku tässäki (koulukuraattorin) työssä, että semmosta laaja-alasta näkymää niinku pitää mielessä koko ajan, ko on työssä, niin ihan ok.” (H8, KK)

”Aikalailla tärkeimmät opinnot varmaan liittyy tiedonhankintataitoihin ja et pystyy analysoimaan ympäristöä ja muuttuvaa yhteiskuntaa ja muuta, et mä kyllä koen, et siihen on saanu tosi hyvät valmiudet koulussa.” (H2, PO)

”Se on kyllä niin jääny mieleen se reflektointi sieltä kouluajoilta ja se tulee vastaan nyt työssäki, että siitä on kyllä saanu oppeja ja hyviä sitte. Ja se on tosi, että vaikka nyt on sosionomi-ammatti, niin ei sitä valmis oo. Koko ajan tulee erilaisia asiakkaita ja sitä pittää niinku kehittyä itellä koko ajan. Asiat muuttuu.” (H6, PT)

Sosiaalialan osaamista on vaikea mitata tai osoittaa kovin konkreettisesti, joten usein mielen päällä saattaa käydä ajatus, ettei osaa oikein mitään. Työelämässä kuitenkin teoriaopinnot ja kaikki omaksutut asiat muistuvat mieleen. Opiskelumateriaaleihin voi myös aina palata ja lukea opetettuja asioita uudestaan. Koulutus on kuitenkin tuonut työskentelyyn selkeän ammatillisuuden. Haastateltavat kokivat ammatillisen kasvun koulutuksessa erittäin tärkeänä.

”-- Ammatillisuutta se koulutus on tuonu siihen työhön. Joutuu vähän niinku miettiä, miten kannattaa tehdä, eikä suoraan tehdä, miten heti ajattelee.” (H5, LSY O)

”Ainaki omalta osaltani koulutus vastas työelämän haasteita. Sitä oli niin valmis ko vain pysty olla koulutuksen jälkeen ja osaaminen on vain vahvistunu nyt sitte työelämässä, että koulutetaan kumminki koko ajan ja työ on semmosta, että siinä oppii koko ajan.” (H6, PT)

12.3 Mielenpitoita suuntautumisvaihtoehtoista

Mielenpitoet suuntautumisvaihtoehdosta jakautuivat puolesta ja vastaan. Suuntautumisvaihtoehdot saivat samanlaista kritiikkiä kuin Rinne (2006, 66) aikaisemmin kuvaili, eli valmistuneiden työllistymisen näytti, ettei suuntautumisvaihtoehto enustanut tulevaa työsektoria. Haastateltavilla oli kuitenkin vaikeuksia päättää, mitä mieltä olisivat. Ne, joilla ei ollut suuntautumisvaihtoehtoja, kokivat sen hyvänä työelämään pääsemisen jälkeen, mutta töitä hakiessa maininta tutkintotodistuksessa juuri kyseiselle sektorille suuntautumisesta olisi voinut parantaa mahdollisuuksia. Toisaalta he kokivat positiivisena sen, ettei suuntautuminen ainakaan rajannut mitään sektoria pois ja lähtökohtainen ajatus oli, että voi hakea kaikille sektoreille.

”Sillon kouluaikana tuntu monesti, että onko täs mitään järkeä, ko ei oo mitään suuntautumisvaihtoehtoa. -- Valmistumisen jälkeen se on kuitenkin ollu tosi hyvä, että se ei oo rajannu sillä tavalla mitään asiakasryhmää tai työtehtävää, että on tosiaan voinu kehittää itseään vielä oman mielenkiinnon mukaan lisää ja on tullu semmonen lähtökohtanen oletus, että ei sillä oo väliä, vaikka mää en oisi opiskellu juuri tätä juttua koulussa, koska sitä tietoa pystyy hankkimaan lisää ja hyödyn-tämään kuitenkin koko ajan aina uudenlaisissa ympäristöissä.” (H2, PO)

Ne, jotka olivat suuntautuneet, kokivat syventymisensä aiheeseen liian suppeana. Heidän mielestään suuntautuminen ei välttämättä takaa sitä, että on perehtynyt aiheeseen riittävästi. Sen sijaan se vei mahdollisuutta muihin sektoreihin ja aiheisiin perehtymisestä.

”-- Jos suuntautuu johonki, nii oikiasti sitte tuota perehtyis siihen aiheeseen, että ainaki sillon ko mää olin, nii se oli ihan lyhyt pätkä. Papereisa lukee kyllä, että on suuntautunu johonki, mutta käytännösä sillä ei oo mitään merkitystä. -- Toisaalta sitte saatetaan hakea sillai, että jos oot suuntautunu jolleki alalle ja haet, nii siitä on plussaa. (H7, LSY E)

”Se oli aika yksipuolinen sitte, että ko oli kasvatus- ja perhetyö, niin lähinnä opettiin ja koulutettiin siihen lastentarhaopettajan työhön, niin ei sitä lastensuojeluasiaa sitte kumminkaan käyty niin paljo läpi. -- sitte oli palveluohjaus, mikä oli toinen suuntautumisvaihtoehto ja se taas ei ollu mun juttu.” (H6, PT)

12.4 Sosionomi (AMK) –koulutuksessa kehitettävää

Useat haastateltavien mieleen tulleet kehittämiskohteet ovat koulukohtaisia, mutta antavat kuitenkin jonkinlaista suuntaa koko koulutusohjelman kehittämiselle. Yksi puhuttava asia oli useassa koulussa ongelmana oleva oppilaiden epätasainen jakautuminen eri suuntautumisvaihtoehtoihin tai sektoreille. Lapset ja nuoret kiinnostavat yleensä eniten.

”-- Mitähän meitä oli, ko kaikki oli suuntautunu sinne lapsiin ja nuoriin, mutta neljä oli meitä, jotka suuntautu vammaisiin ja yks vanhuksiin.--

Jos järjellä ajattelee, niin ne (lapset) koko ajan vähenee ja vanhukset lisääntyy, jos työtilannetta ajattelee tulevaisuudessa.” (H3, KK)

Toiset tietävät jo heti koulun alussa, mihin haluavat suuntautua ja panostaa. Toiset taas haluaisivat perehtyä laaja-alaisesti kaikkeen. Joillakin taas mielenkiinnon kohteet ovat saattaneet muuttua useampaan sektoriin tutustuesssa. On vaikea sanoa, mikä ongelmaan olisi ratkaisuna. Pitäisikö kuitenkin olla erillisiä koulutusohjelmia? Se taas veisi pohjan laaja-alaisuudesta, moniosaamisesta ja osaamisen soveltamista yli sektorirajojen. Moniosaamiseen liittyen moni Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta valmistunut kertoi olevansa tyytyväinen siihen, että koulutuksen aikana piti suorittaa pakolliset harjoittelut eri sektoreilla.

”Mää tykkäsin nyt, en varmaan silloin ehkä tykänny, mutta ko miettii jälkeinpäin, niin se, että tutustuttiin moneen alaan, että varsinki se, että paljo saattaa jättää sitte nuoret sitte, että ei vaikka mee ollenkaan vanhainkoti-harjoitteluun, enkä itekkään ois varmasti menny, jos ei se ois ollu pakollinen silloin, mutta oli hyvä kokemus ja sen jälkeen voisin aivan hyvin mennä vanhainkotiin, jos sinne otettais sosionomeja.” (H7, LSY E)

”-- Mutta sitte meillä oli ainaki silloin semmonen systeemi nuo harjoittelut, että muutama ensimmäinen oli sillain, että ne tavallaan sanottiin ne paikat, mihin piti mennä, tai ne sektorit, mihin piti mennä, että me käytiin tavallaan koko kirjo läpi. Mun mielestä se oli hyvä” (H4, KK)

Jäin aluksi miettimään, olisiko Seinäjoen ammattikorkeakoulussakin parempi olla pakolliset harjoittelut kaikilla sektoreilla, koska osa ei välttämättä uskalla lähteä kokeilemaan tuntematonta sektoria, jos ei ole pakko. Toisaalta jokainen tekee omat valintansa ja, kun Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ei ole varsinaista suuntautumisvaihtoehtoa, niin harjoitteluilla voi suunnata opintojaan haluamalleen sektorille.

Suuntautumisen ja laaja-alaisuuden ongelma tuli esille kaikkien haastateltavien vastauksissa. Kaikki kehittämisajatukset liittyivät jotenkin niihin ja olivat yksittäisiä toiveita. Yksi vastaajista sanoi, että pitäisi olla enemmän yrittäjyyteen suuntaavia opintoja. Joissain vastauksissa olisi toivottu enemmän painotusta lastensuojelun

käytäntöihin. Itse olisin kaivannut Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmaan erillisiä ja konkreettisia mielenterveyskuntoutuksen opintoja, koska Seinäjoella mielenterveyden ajatellaan sisältyvän kaikkiin opintoihin läpäisevästi. Olisin myös kaivannut lääkehoidon ja ensiapukurssien pakollisuutta. Ne olisi hyvä sisältyä sosionomin perustaitoihin. Kun työskentelee erityisryhmien asiakkaiden kanssa, niin suurella osalla on lääkkeitä ja ensiaputaitoille saattaa tulla kysyntää. Oman tutkimukseni haastateltavat eivät maininneet lääkehoidosta tai ensiavusta, mutta Vierimaan (2009, 44-47) opinnäytetyön tutkimuksessa Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulusta, Kokkolasta valmistuneet olivat nähneet koulutuksessa puutteellisina lääkehoidon ja muun hoitopuolen opetuksen. Valinnaisina opintoina voi tietysti suorittaa jokaisessa koulussa mitä haluaa. Kaiken kaikkiaan on lopulta myös hyvä muistaa, että opiskelu ja oppiminen ovat ennen kaikkea itsestä ja omasta halusta kiinni.

”-- Niin vaikia mennä sanomaan omalta kohalta, että mitä koulutuksessa pitäis kehittää, että ennemminki piti miettiä, että miten saa itsensä kehittyyn siihen opiskelurintamalle.” (H8, KK)

12.5 Työllistyminen ja paikka työyhteisössä

Kahdeksasta haastatellusta vain yksi oli ollut muutaman kuukauden työttömänä valmistumisen jälkeen. Neljä työllistyi jo ennen valmistumista, kaksi heti valmistumisen jälkeen ja yksi työllistyi omasta halusta aluksi muulle alalle, mutta myöhemmin pian omalle alalle. Haastatellut ovat tehneet valmistumisen jälkeen monenlaisia lyhytaikaisia sijaisuuksia ja pätkätoita erilaisissa paikoissa, kuten haastateltavien taulukosta (taulukko 3) näkyy. Haastatteluiden aikana vakinaisessa, tois-
taiseksi voimassa olevassa työsuhteessa sosionomeista työskenteli puolet, eli neljä kahdeksasta, mikä on ihan hyvä osuus.

”Et sellanen olo on sosionomina, et välttämättä sitä vakipaikkaa ei niin helposti saa, et se on ehkä projektia projektin perään tai määräaikaisia työsuhteita sielä ja täälä, mutta saa nähä, kun tässä työkokemusta kertyy, että alkaako sitä vakipaikkaa löytymään, mutta jos ei, niin pitää ottaa uudestaan harkintaan se sosiaalityöntekijänki koulutus.” (H2, PO)

Kuten Lindbergin ja Tolosen (2005, 3-7) tekemästä tutkimuksesta, Vastavalmistuneiden urapolut, selvisi ja myös oman tutkimukseni haastateltavat olivat sitä mieltä, että sosionomi saattaa työllistyä melko helposti erilaisiin tehtäviin, mutta on eri asia, vastaavatko tehtävät koulutusta ja päinvastoin. Varsinaisia sosionomin paikkoja ei välttämättä ole tarjolla ja muutama haastattelija mainitsi sosionomin olevan väliinputoaja sosiaalityöntekijän ja lähihoitaja välillä. Kauemmin alalla olleiden mukaan tilanne on kuitenkin koko ajan parantunut ja sosionomin osaaminen on tullut tutummaksi.

”Nyt rupiaa olehen paremmin. Ihmiset tietää ja tietää vähän, mitä me tehdään, mut kyllä se oli sillon 2000-luvun alussa vielä semmosta, ko määki oon alottanu opiskelun, nii vielä ei oo nimikettäkään ollenkaan, että se vain sosiaalialan amk-tutkinto. Olin varmaan 2 vuotta koulutuksesa, ennen ko tuli nimi, oli kyllä kaikkia ehdotuksia ja nimihirviöitä...Mutta kyllä sinäänsä, että, mutta kyllä tää semmonen väliinputoaja on, että siinä, että vaadittais monesti se maisterin tutkinto, ko täälläki kunta saa ihte määrittää ne keleposuusvaatimukset, nii pitäis olla maisteri, vaikka täsä lähialueilla on ihan virassa sosionomeja koulukuraattoreina.” (H3, KK)

”-- Ei ihan ehkä joka paikasa, mutta päiväkodissa oli ehkä tuttu (sosionomi), mutta sitte tosiaan kolmannen harjottelun olin palvelukodin esimiestehtävissä, että se oli niinku ihan sosionomin toimenkuvaa.” (H4, KK)

Paikan ja oman roolin löytäminen on tietenkin helpompaa, jos työhön haetaan sosionomi-koulutuksen käynnyttä. Osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että vaikka paikka ei olisikaan varsinaisesti sosionomille tarkoitettu, voi siinä silti soveltaa osaamistaan ja ottaa paikkansa sosionomina. Samoja työtehtäviä voi tehdä hieman eri näkökulmasta.

”Joo, no jos ajattelee nyt tätä työyhteisöä, niin on aika helppo oli löytää paikka, koska tähän oikein haettiin sosionomia, että se on ollu siläläilla, että on saanu tähän sosionomina niitä töitä.” (H1, PO)

”Kyllä se niin niin, että tietysti organisatiosta tulee ne tehtävät mitä tehdään, mutta et se työote on sitte kuitenkin sellanen sosiaalinen, jos näin voi sanoo.” (H2, PO)

"-- Jos aatellaan päihdepuolella, niin sosionomit oli se koulutus, jolla pääsi siihen paikkaan töihin, että sielä löyty paikka ja ihan, että aina pittää elää siinä ja tehdä sitä työtä joku aika." (H8, KK)

"Meillä tässä työympäristössä on sillalailla selkeä, tietysti meillä on lähihoitaja, lastenohjaaja, sosionomeja, yhteisöpedegogeja, niin periaatteessa kaikki pyörittää samoja työtehtäviä yksikön johtajaa lukuun ottamatta, mutta jokainen tekee sen oman koulutuksen ja omien vahvuuksien mukaan ja ollaan vähän niinku jaettu niitä, että meillä on niinku vastuualueita." (H5, LSY O)

Sosionomit ovat joutuneet taistelemaan paikoista myös lastentarhanopettajien kanssa, mutta on kyseessä sitten sosionomi tai lastentarhanopettaja, niin miehille on varmasti päiväkodeissa kysyntää. Oli mielenkiintoista kuulla miessosionomin näkökulmaa päiväkodissa työskentelemisestä. Onneksi sosionomien osaaminen on alettu pikku hiljaa nähdä päiväkodeissa tarpeellisenä myös sukupuolesta riippumatta.

"Päiväkotimaailmasa löysin kyllä itteni niitten naisten, jotka on tehny sielä pitkän työuran, niin he kannustivat miehenä sielä päiväkotimaailmassa olemaan ja sain heiltä tuen siihen ja löysin paikkani sielä." (H8, KK)

Vaikka tehtävät olisivatkin sopivia ja sosionomi olisi työhön muodollisesti pätevä, niin sosiaalialan työ ei ole aina helppoa, mutta toisaalta välillä se voi olla sitäkin palkitsevampaa. Työhön saattavat vaikuttaa työn ulkopuoliset asiat, kuten omat ja asiakkaan ihmissuhteet. Sosionomi voi joutua miettimään ammatillisuuttaan myös vapaa-ajallaan, jos liikkuu samalla alueella asiakkaidensa kanssa. Työelämän vaikeina hetkinä esimerkiksi kalapuikkojen pakkaaminen voi tuntua sosionomin työtä mieluisammalta työltä, kuten haastateltava kertoo seuraavassa lainauksessa.

"-- Mää varmasti oon niinku ihmisten parissa työskentelijä, että en tiä, mutta tietysti kaipaa sitä, että vois vaikka vain pakata niitä kalapuikkoja sinne pakettiin kymmenen erissä, mutta kaikissa sosiaalialan paikoissa tulee niitä vaikeita ja ikäviä tapauksia, mutta myös niitä mukavia ja palkitsevia." (H4, KK)

"Kyllähän sitä välillä miettii, että ko on ollu monenlaisissa tehtävissä, että onhan niitä huonoja puolia, että aika lailla semmosta, että joutuu sorkkimaan toisten henkilökohtasia asioita, että ei ehkä tässä koulukuraattorin hommassa, mutta kumminki on onni, että on toisella paikkakunnalla töissä, missä asuu." (H3, KK)

12.6 Sosionomin (AMK) paikka sosiaalityön kentällä

Sosionomit rinnastetaan usein väistämättä sosiaalityöntekijöihin ja varsinkin sosionomien koulutuksen alkamisen aikoina sosionomit saattoivat näyttäytyä sosiaalityöntekijöille jonkinlaisena uhkana. Ilmassa on ollut havaittavissa reviiirikiistaa, mikä on saattanut osaltaan vaikeuttaa sosionomien paikan löytymistä sosiaalialan kentällä. Myös sosionomien haastatteluissa erot sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden välillä herättivät keskustelua.

"-- Että jos ne (sosionomin ja sosiaalityöntekijän koulutus) näin lähellä kulkee, ja se on käytännöllisempi tämä amk:n koulutus vielä, että kyllä siinä varmaan päivitykset riittää jatkossa, mutta taas yliopiston puoli, niin ne ei välttämättä tykkää siitä, että sosionomi ja sosiaaliala tulee niin lähelle, että heitä rinnastetaan millään tavalla. Sitä, että onko se opinnäytetyö tai onko se gradu, niin kuitenkin kapeempiäki graduja oon nähny tässä vuosien varrella, että tässä on paljo semmosta nimikiistaa ja oman tunnon tai arvon kokemuksia, mitä ne (sosiaalityöntekijät) kokee." (H8, KK)

Toisaalta haastateltavat ymmärsivät hyvin sosionomin ja sosiaalityöntekijän eron ja hyväksyivät sen. Esille tuli kuitenkin pientä katkeruutta siitä, että sosionomin koulutuksen lisäksi pitäisi opiskella vielä kauan ennen kuin saisi sosiaalityöntekijän pätevyyden. Vaikutti siltä, että osa haastateltavista koki jonkinlaista alemmuuden tunnetta verratessaan itseään sosiaalityöntekijöihin.

"-- Että ihan kylmiltään ei kannata heittää sosionomia sosiaalityöntekijän sijaiseks, eikä koulutus riitäkään, mutta pitäis olla vähän elämänkokemusta ja muutaki kokemusta, ennen ko siihen hyppää. Mutta seki, että jos sosionomista pystyy joskus kouluttaan jotenki vähemmäsä ajasa sosiaalityöntekijän, nii vois olla ihan hyvä." (H5, LSY O)

”Ihmisiä on tietenkin erilaisia, mutta jos nyt tekee jotain sosiaalityöntekijän sijaisuuttaki, nii varmaan menee ihan samanlailla ko se sosiaalityöntekijäksi.” (H7, LSY E)

Joissain kohtaan pätevyysvaatimukset ovat hieman epäselviä ja saattavat tuntuvat epäreiluilta. Kuten kelpoisuusvaatimuksissa kerrotaan, työnantaja määrittelee viime kädessä koulutuksen soveltuvuuden tiettyyn sosiaaliohjaajan tehtävään. (Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset 2007.)

”Jos se on sosiaalitoimen alainen, nii pitää olla yhteiskuntatiedeiden maisteri, mut jos on sivistystoimen alanen, nii kunta saa määrittää.-- mutta koulutuksena sosionomi kumminki riitti, enlä mää tiiä kyllä, tässäki työssä, minkä takia pitäis olla maisteri, ko se on niin luonteesta kiinni ja ihmissuhdetyötä, että yliopistosta saa varmaan teoriassa enemmän irti, mutta kumminki.” (H3, KK)

”Siinä on niinku kaks nimikettä, että kuraattori ja sosionomi, että kuraattorin työ ja nimi, että mitä se tarkoittaa, niin piti saada täällä kartoitettu, mutta taas enempi katottiin kuraattoria ko, että ootko sosionomi vai ootko yliopiston käyny. Mää ihan uskon tää riittää kuraattorin hommiin tää sosionomin tutkinto.” (H8, KK)

12.7 Jatkokouluttautumisen tarve

Pitempää jatkokouluttautumista haastateltavat eivät nähneet välttämättömänä, mutta omaan työhön syventävät kurssit koettiin tärkeinä. Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan ollut sulkenut pois jatkokouluttautumisen vaihtoehtoa. Yksi suoritti parhaillaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja yksi oli aloittanut kasvatustieteiden opinnot, mutta laittanut ne tauolle. Moni haastateltava harkitsi lähtemistä opiskelemaan sosiaalityöntekijäksi, jotta olisi paremmat mahdollisuudet työllistyä. Ristiriitana oli kuitenkin se, etteivät sosionomit välttämättä haluaisi tehdä varsinaista sosiaalityöntekijän työtä, vaan pysyisivät mieluummin käytännöllisemmässä työssä. Sosiaalityöntekijän pätevyys antaisi lisää arvoa, itsetuntoa ja pätevyyttä.

”On käyny mielesä sosiaalityöntekijänki opinnot ja oon ottanu jo keran yhteyttäki tonne Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskukseen, mutta en sitte alottanu opintoja, mutta sillä ajattelin sosiaalityön-

tekijän opintoja, että olis varmasti helpompi saada vakituinen työsuhde paikasta tai toisesta, mutta en tiä, olisko musta sitte vakiotyöntekijäksi sosiaalitoimeen ja mikä se tehtäväkuva siellä sitte ois vai olisko missä sitte sairaalassa.” (H2, PO)

”Kyllä mää oon niinkö aatellu, että välillä mää oon miettiny, että suorittaisko tuon ylemmän amk-tutkinnon, mutta siinä on taas se, ko oot maisteri, niin oot maisteri ja pääset joka paikkaan.” (H3, KK)

Joidenkin sosionomien hieman kateellinen suhtautuminen ja sosiaalityöntekijöiden ihannointi suorastaan yllätti. Onneksi kaikki eivät kuitenkaan suhtautuneet sosiaalityöntekijöihin niin, vaan päinvastoin. Molemmat työt ovat arvokkaita ja molemmissa hommissa on varmasti omat hyvät ja huonot puolensa.

”Sen verran oon nähny sosiaalityöntekijän hommia, että en halua olla. Siellä, jos aiot saada jostain positiivista palautetta, niin saat oottaa aika kauan. Että justiin tässä lastensuojelun puolellaki, niin jos joku on paha, niin se on se sosiaalityöntekijä aina.” (H7, LSY E)

Nauhurin sulkeuduttua haastateltavat kyselivät minulta tulevaisuuden suunnittelmistani ja antoivat jonkin verran neuvoja tulevaisuuden varalle. Mieskuraattori neuvoi olemaan uutena työntekijänä tarkkana siinä, etten tee liian paljon töitä ja suostu kaikkeen ja sitä kautta polta itseäni loppuun. Muiltakin tuli sama neuvo, että älä tee liikaa töitä tai ota sosiaalialaa liian raskaasti tai asiakkaiden ongelmia henkilökohtaisesti. Yritän pitää neuvot mielessäni.

13 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ SOSIONOMIN (AMK) TYÖSTÄ JA OSAAMISESTA

Haastattelin opinnäytetyöni tutkimusta varten vielä kolme sosiaalityöntekijää Keski-Pohjanmaan alueella. Sosiaalityöntekijöistä yksi (H9) on aikaisemmalta koulutukseltaan sosionomi.

Taulukko 4. Tutkimuksessa haastateltavina (H) olleet sosiaalityöntekijät.

	Sukupuoli	Ikä	Tehtävänimike
H9	nainen	34	Lastensuojelun sosiaalityöntekijä
H10	nainen	42	Sosiaalityöntekijä: toimeentulotuki, vammaispalvelut, isyysasiat, hoito- ja elatussopimukset
H11	nainen	57	Lastensuojelun sosiaalityöntekijä

Oli erittäin mielenkiintoista kuulla sosiaalityöntekijöiden ajatuksia sosionomeista ja sosionomien osaamisesta sen jälkeen kun olin kuullut sosionomien omia mielipiteitä osaamisestaan ja paikastaan. Mielenkiintoa lisäsi se, että sosionomit tuntuivat kokevan työkentällä alemmuutta sosiaalityöntekijöiden rinnalla.

13.1 Näkemyksiä sosionomin (AMK) paikasta sosiaalityön kentällä

Sosiaalityöntekijät olisivat erittäin valmiita tekemään selkeämpää työnjakoa sosionomien kanssa niin, että sosionomi hoitaisi käytännön asioita ja sosiaalityöntekijä saisi keskittyä päätösten tekemiseen ja johtotehtäviin. Sosiaalityöntekijät myös antoivat arvoa sosionomin työlle, eivätkä pitäneet sitä mitenkään alempiarvoisena. Kuvaava kommentti oli: *”Kuitenkihan näillä tutkinnoilla pitää joku ero olla, että ei hän ne voi rinnakkain tässä yhteiskunnassa olla.”* (H9) Kaikki sosiaalityöntekijät

tiesivät hyvin, millaisiin tehtäviin sosionomi soveltuu ja olivat sitä mieltä, että sosionomeilla on ehdottomasti paikka sosiaalityön kentällä.

"On paikkansa ja tarvitaan, mutta en tiä johtuuko mun vastaus siitä, että mulla itellä on se tutkinto, voi olla, mutta kyllä mää niinkö nään, että nimenomaan se sosionomin toiminnallinen ja sitä kautta se psykososiaalinen tukeminen, niin sitä tarvitaan. -- Et mää oon sitä mieltä, et jos ois sosionomeja enemmän, nii voitais käyttää sitä heidän osaamistaan enemmän ja sosiaalityöntekijä vois silloin keskittyäki enemmän sitte siihen vaativaan asiakastyöhön niinku, et sosiaalityöntekijä johtaa sitä työtä, mut et tarvitaan sitte sitä sosionomia, joka tekee niitä toiminnallisia juttuja ja on jotenki enemmän sitten siinä asiakkaan arjessa rinnallakulkijana ku sosiaalityöntekijä pystyy olemaan." (H9)

Sosionomin kanssakulkeva ja ohjaava näkökulma oli sosiaalityöntekijöille tuttu. Ohjaajille olisi myös tarvetta, koska sosiaalityöntekijä ei välttämättä pysty ohjaamaan riittävän käytännöllisesti.

"-- Se ois yks niinku sellanen sosionomin homma, et just sellaseen ei perässä kulkemiseen, mutta semmoseen, tiät, et joskus tuntuu, et pitääkö mun nyt lähteä käymään tän ihmisen kans Kelassa, et saa tän eteenpäin, et sitä semmosta ohjaavaa roolia, et sitte käytännössä ohjaa ja auttaa niissä asioissa. Sellasta työnsarkaa ainaki löytyis." (H10)

"Kyllä mää ajattelen, että se sosionomin osaaminen täytyy olla sitte enemmän niissä semmosissa ehkä just toiminnallisuudessa ja siinä muussa ku sosiaalityöntekijällä, ko kumminki yliopistosta koulutetaan sosiaalityöntekijöitä, joilla on sitte se viranomaisvastuu, et he tekee sitte niinku niitä päätöksiä ja enemmän sitte vastaa semmosesta puolesta, että en mää oikein osaa vastata tuohon mitään," (H9)

Lastensuojelun puolella sosionomit ovat jo hyvin tunnettuja ja heillä on siellä vahvasti oma paikkansa.

"Kyllä, että meillä täälä työntekijä on sosionomi-nimikkeellä, mutta tekee samaa työtä ko me, paitsi, että meillä sosiaalityöntekijöillä on oikeus tehdä kiireellinen sijoitus, et hänellä sitä ei oo, kun ei oo pätevä sosiaalityöntekijä, mut muuten ollaan työparina näissä selvityksissä ja on todella hyvä ja me ollaan niinku toivottuki, että kun meitä kolme tässä, et ois vielä yks sosionomi lisää, et ois helpompi sopia ne työparit." (H11)

13.2 Kokemuksia sosionomien (AMK) osaamisesta

Sosionomista sosiaalityöntekijäksi jatkanut haastateltava kertoi saaneensa hyvän pohjan sosiaalityölle sosionomin koulutuksesta ja kertoi sen antaneen laajemman näkemyksen tehdä työtä. Myös erilaisten menetelmien käyttäminen juontaa juurensa sosionomi-koulutuksesta. Haastateltava koki yhteiskuntatieteiden maisterin opinnot enemmän teoreettisina ja tieteellisinä.

”-- Se (sosionomi-koulutus) on ollut merkittävä asiaja varmaan sitte siitä koulutuksesta pohjaa hyvin pitkälle se, että mää en haluais olla niin semmonen byrokraattinen, perinteinen sosiaalityöntekijä, joka vaan istuu ja naputtaa päätöksiä, joista sitte asiakas voi hakea muutosta tai olla hakematta, vaan mää jotenki haluan tässä sosiaalityössä enemmän yrittää toteuttaa semmosta toiminnallisuutta ja etsiä niitä vaihtoehtoisia menetelmiä, että ei ihan kaikille se keskustelu sovi, et mää luulen, että se tulee jotenki sieltä sosionomi-koulutuksesta se semmonen ajatus.” (H9)

Sosiaalityöntekijät pitivät sosionomien osaamista tarpeellisena ja hyvänä osana sosiaalialan työtä. Osaamisalueita ei välttämättä tarvitsisi muuttaa, vaan vain kaventaa oikeaan paikkaan.

”Että en mää tiää, pitäiskö siinä olla jotain enemmän sitte, ehkä se on enemmänki semmonen, että se pitäis vaan tunnustaa ja tunnistaa se sosionomin osaaminen, eikä ajatellakaan niitä kilpailevina, koska ei ne mun mielestä voi olla niin, että sillon pitää jompikumpi koulutus kokonaan lakkauttaa, jos niitten pitää olla yks yhteen.” (H9)

Sosiaalityöntekijät tiesivät sosionomi-koulutuksen olevan laaja-alainen, mutta olivat myös sitä mieltä, ettei koulussa voida opettaa kaikkea yksityiskohtaisesti.

”-- Ehkä se on vähän semmonen subjektiivinenki kokemus ja riippuu myös sitte henkilönki omasta historiasta ja työhistoriasta ja taustasta, et mitä hän on tehnyt, että eihän missään koulussa voi saada kaiken kattavasti kaikesta semmosta tietomäärää, että menet minne hyvänsä, niin kaikki hoituu, että kyllähän se tietysti se työki aika pitkälle opettaa, että on vain semmosia asioita, joita ei voi missään koulussa oppia.” (H9)

Sosiaalityöntekijän kommentti vahvisti omaakin oletusta siitä, että sosionomit saavat koulutuksessaan hieman paremmat valmiudet käytännön asiakastyöhön kuin sosiaalityöntekijät.

”Mun käsitys on, että sosionomeilla on paremmat valmiudet ihan siihen asiakkaiden kohtaamiseen ja asiakastyöhön, mitä meillä on.-- Sosiaalityön menetelmässällisyyttä kaipasin lisää, että meillä oli yks pieni kurssi siihen liittyen, että kyllä sitä oli aika vihreä ottaan asiakkaita vastaan.” (H10)

Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet sosionomeista olivat yllättävänkin positiivisia ja sosiaalityöntekijät tiesivät, mikä sosionomin paikka on ja mihin tehtäviin sosionomit soveltuvat parhaiten. Oletin, että vastausten joukossa olisi voinut olla enemmän vanhanaikaista kilpailuasetelmaa, jota esiintyi yllätyksekseni puolestaan sosionomien vastauksissa. Onneksi sellaista ei ollut paljon, mutta vähän kuitenkin.

”-- Oli yleisönosastolla kirjotus, siinä sosionomi totes olevansa ylipätevä tekemään toimeentulotukityötä ja mä tein sillä hetkellä just sitä työtä niinku varmaan 80 % työajasta, niin silloin tuli niinku semmonen, et mitä ne tietää työelämästä, jos niillä on niinku tämmönen. Se oli semmonen yksittäinen, mutta huomaa, että se on jääny mieleen, et mulla on ehkä vähän ollu aiemmin semmonen negatiivisempi kuva, mut jotenkin musta tuntuu, et se on muuttunu ja ehkä sosionomien koulutuskkin on muuttunu.” (H10)

Negatiivinen kuva sosionomeista oli haastatelluilla selvästi muuttunut ajan kuluessa, koska sama haastateltava kuvaili sosionomeja myöhemmin hyvin positiiviseen sävyyn. Yksittäisen sosionomin kaikista sosionomeista muodostama ennakkoletus oli kuitenkin jäänyt lähtemättömästi mieleen.

”En mää tiää, musta tuntuu, että jotenki kaikki sosionomit, joita tapaa, niin ne on kauheen semmosia reippaita, et en osaa sanoa, et onko se sitte ihmisissä, et tietynlaiset hakeutuu alalle vai mitä se on.” (H10)

13.3 Tulevaisuuden näkymiä sosiaalialalla

Aikaisempien tutkimustulosten ja oman tutkimukseni haastateltavien mielipiteiden perusteella vaikuttaa siltä, että sosionomeja tultaisiin tarvitsemaan jatkossa enemmän. Näyttäisi myös siltä, että sosionomien paikka sosiaalityön kentällä on selkiytymässä. Rantamäki (2008, 49) listaa Keskipohjalaisen sosiaalialan työn tila ja tulevaisuus -tutkimuksessa sosiaalialan tulevaisuuden yhdeksi suureksi haasteeksi taloudellisten resurssien riittävyyden. Haasteena ovat myös ongelmien kasaantuminen ja muuttumisen entistä vaikeimmiksi, mikä aiheuttaa palvelutarpeen lisääntymistä.

Sosiaalialan haasteiden ennakoinniseksi ja olemassa olevien ongelmien ratkaisemiseksi on luotu erilaisia ohjelmia ja hankkeita. Resursseja ajatellen olisikin hyvä painottaa ennaltaehkäisyä entistä enemmän. Yksi hankkeista on Hyvinvointi 2015 –ohjelma, joka on osa valtioneuvoston asettamaa sosiaalialan kehittämishanketta. Hyvinvointi 2015 -ohjelman taustalla ovat hyvinvointipolitiikan toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset, jotka edellyttävät laajaa pohdintaa hyvinvointipolitiikan suunnasta. Muutoksia ovat Euroopan unionin jäsenyyden vaikutus kansalliseen politiikkaan, taloudellisen globalisaation asettamat kysymykset sosiaalisesta vastuusta sekä syrjäytymisen ja uusien sosiaalisten ongelmien luomat paineet tulonsiirtojärjestelmille, julkistaloudelle sekä julkisille palveluille. Lisäksi väestön ikääntyminen lisää palvelutarpeita ja sosiaalialan kentällä valtion, kuntien, järjestöjen ja yksityisten yritysten suhteet ovat jatkuvassa muutoksessa. Hyvinvointi 2015 -ohjelman tavoitteina on:

- etsiä keinoja ja malleja varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyyn tehostamiseen;
- etsiä keinoja ihmisten hyvinvoinnin, sosiaalisen turvallisuuden ja toimeentulon parantamiseksi;
- etsiä ratkaisuja yksilöllisen selviytymisen ja yhteisöllisen tuen tasapainottamiseksi;

- arvioida valtion, kuntien, järjestöjen ja yksityisten yritysten, asemaa ja roolia sosiaalipalveluiden järjestämisessä. (Hyvinvointi 2015 –ohjelma 2007, 3, 7.)

Tavoitteet eivät ole pieniä. Niissä riittää tulevaisuudessa ajateltavaa ja työnsarkaa varmasti kaikille sosiaalialan työntekijöille. Onneksi sosionomin koulutuksessa painotetaan juuri ennaltaehkäisevää työskentelyä ja asioiden kokonaisvaltaista tarkastelua yksilö, yhteisö ja yhteiskuntatasolla.

Myös haastateltavien vastauksissa tuli esille kehittämishankkeita, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma Kaste (2008-2011), jonka tavoitteina on lisätä osallisuutta ja vähentää syrjäytymistä; lisätä terveyttä ja hyvinvointia sekä parantaa palveluiden laatua, vaikuttavuutta, saatavuutta ja kaventaa alueellisia eroja. (Kaste 2011.) Kaste-hankkeen alaisena Keski-Pohjanmaalla toimii Nuppu-hanke, joka on lastensuojelun ja perhetyön kehittämishanke. Sen tavoitteena on rakentaa toimintamalli keskipohjalaiselle perhekeskukselle ja sosiaalialan opetus- ja tutkimuslinikalle. Yhtenä hankkeen osana on sosiaalityöntekijän ja sosionomin työnkuvien selkeyttäminen ja yhteistyön kehittäminen. (Nuppu 2009-2011.)

14 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tutkimuksen johtopäätökset voisi tiivistää perhetyöntekijän sanoin.

”-- Nimikkeetki, niin ne on semmosia uusia asioita asiakkailleki, ettei kaikki tiää, mitä ne niinkö tarkoittaa, että tunnettavuutta varmaan tarttis sosionomit lissää. Mutta koulutukset on hyviä ja vahvasti kaikkia siitä, mitä itellä on ollu ajatuksissa. Mutta ainahan voi kehittää koulutusta ja sosionomia itsessään, etteihän se oo valmis paketti.” (H6, PT)

Katugallup osoitti, että sosionomi ei ole vielä yleisesti kaikille tuttu käsite, mutta sosiaali- ja terveysalalla se jo tunnetaan hyvin. Katugallup osoitti myös, ettei sosiaalialan työntekijöistä tule yksittäistä mielikuvaa, vaan haastateltavat ajattelivat sosiaalialalla työskentelevän erilaisia henkilöitä. Vastaajat pitivät myös sosiaalialaa tärkeänä ja arvostivat sosiaalialan työntekijöitä. Lasten vastauksista päätellen sosionomin voi ajatella kuuluvan opetuksen ja terveydenhuollon välimaastoon, vaikka ei aiheesta entuudestaan tietäisikään. Aikuiset ajattelivat sosiaalialan työntekijän olevan yleensä nainen, mutta lasten piirroksissa esiintyi yhtä paljon naisia ja miehiä.

Tutkimukseni sosionomin osaamisen riittävydestä ja sosionomien paikasta työkentällä vahvasti aikaisempien tutkimusten tuloksia. Tutkimukseeni osallistuneet sosionomit ovat hyvin samoilla linjoilla koulutuksesta, osaamisesta ja sosionomin paikasta sosiaalityön kentällä kuin Isohannin ja Lehtomaan (2004), Vierimaan (2009) sekä Aution ja Niemisen (2010) opinnäytetöihin haastatellut sosionomit. Sosionomien osaaminen on riittävää ja sitä tarvitaan ja tullaan tulevaisuudessa tarvimaan enenevässä määrin. Tietoa osaamisesta tuntuu organisaatioissa olevan kuitenkin vielä liian vähän. Sosionomin osaamisen laaja-alaisuus koetaan tässä vaiheessa enemmän negatiivisena kuin positiivisena. Työelämässä on totuttu siihen, että eri tehtäviin on omat asiantuntijat. Nykyään kuitenkin tarvitaan entistä enemmän moniosaajia, kun ongelmat monimutkaistuvat ja asiakkaila on useampia diagnooseja. Voi olla, että tulevaisuudessa tarvitaan vieläkin laajempaa koulu-

tusta. Vaikuttaa siltä, että sosionomit ovat juuri parhaillaan lyömässä itseään paremmin läpi sosiaalialan kentällä.

14.1 Sosionomin (AMK) osaaminen

Sosionomit toivat vastauksissaan monipuolisesti esille ajatuksiaan teoriaosuudessa esittelemistään osaamisalueista. Sosionomit kokivat opinnoissa tärkeiksi reflektointitaidon, asiakastyön menetelmäopinnot ja ammatillisen kasvun. Erityisesti reflektointitaito oli jäänyt mieleen ja osaksi toimintatapoja myös töissä ja osittain vapaa-ajallakin. Moni haastateltava mainitsi psykososiaalisen ohjauksen sekä voimavara- ja ratkaisukeskeisen näkökulman oppimisen tärkeänä. Haastateltavien mukaan menetelmistä tulee työelämässä ikään kuin tiedostamatta osa työskentelytapoja. Töissä saattaa tuntua siltä, ettei muista koulussa opituista asioista mitään, mutta tarkemmin ajateltuna saattaa soveltaa monia eri menetelmiä yhtä aikaa. Tiedostamattomaan osaamiseen liittyy juuri ammatillinen kasvu, jonka suurin osa haastateltavista mainitsi koulutuksessa tärkeäksi. Haastateltavat kertoivat ammatillisen kasvun tuoneen maalaisjärkijattelun rinnalle ammatillisen otteen, joka erottaa ammattilaisen maallikosta. Sosionomien mukaan ammatillinen kasvu ei välttämättä tuntunut kovin tärkeältä opiskeluaikana, mutta on noussut työelämässä arvoonsa.

Sosionomit kertoivat, että ydinosamisen ja menetelmäosaamisen huomaa myös asenteissa asiakkaita kohtaan. Asiakkaaseen suhtautuu kokonaisvaltaisesti ja yrittää etsiä asiakkaan voimavaroja sekä myös voimaannuttaa ja valtaistaa asiakasta toimimaan itse. Moni piti koulutuksesta saamiaan tiedonhankintataitoja hyvinä. Tiedonhankintataitojen avulla pystyy etsimään lisää tietoa esimerkiksi erilaisista luovista ja toiminnallisista menetelmistä, joita sosionomit kertoivat koulutuksen myötä uskaltavansa enemmän käyttää ja kokeilla. Tiedonhankinnan merkitys korostuu haastateltujen mukaan myös kaikessa toiminnassa asiakkaan kanssa. Asiakkailla saattaa olla mitä tahansa kysymyksiä, joihin pitäisi yrittää löytää vastauksia tai ainakin osata ohjata seuraavaan paikkaan, mistä vastauksia voisi löytyä. Sosionomien mukaan he myös ottavat asioista selvää, eivätkä jätä asiakasta yksin

ongelmiensa kanssa. Haastateltavien mielestä sosionomi ei sano, että jonkin asia ei kuulu hänelle, vaan kaikesta pyritään ottamaan selvää ainakin jollain tasolla ja varmistetaan, että asiakas pääsee eteenpäin.

14.2 Sosionomin (AMK) koulutus

Niin sosionomit kuin sosiaalityöntekijätkin kokivat sosionomin koulutuksen laaja-alaisena, monipuolisena ja hyvät perusvalmiudet antavana. Koulutuksen vahvuutena pidettiin juuri laaja-alaisuutta, mutta toisaalta saman asian koettiin aiheuttavan myös mahdolliset osaamisen puutteet. Koulutuksessa ei pääse syventymään eri sektoreihin tarpeeksi. Sosionomit olivat kuitenkin sitä mieltä, ettei koulussa voikaan opettaa, eikä oppia kaikkea. Osaaminen syventyy työssä kokemuksen myötä ja työn kautta voi kouluttautua lisää erilaisilla kursseilla. Sosiaalityöntekijöiden mielestä sosionomi-koulutus antaa paremmat valmiudet asiakastyöhön kuin yliopiston tutkinto. Sosiaalityöntekijät näkisivät sosionomin osaamisen parhaimmillaan kanssakulkemis-, tukemis- ja ohjaustehtävissä. Sosionomit eivät sulkeneet pois jatkokouluttautumisen mahdollisuutta, mutta eivät myöskään pitäneet sitä välttämättömänä. Sen sijaan työn kautta käytäviä kursseja ja lyhyitä koulutuksia haastateltavat olivat käyneet paljon ja he pitivät niitä hyvinä.

Haasteellisiksi koulutuksessa sosionomit kokivat suuntautumisvaihtoehdot. Ne jakoivat sosionomien mielipiteet. Eräs haastateltava kuitenkin totesi hyvin, että kun suuntautumisvaihtoehtoa ei ole, niin se antaa lähtökohtaisen ajattelumallin siihen, että voi tosiaan työskennellä laaja-alaisesti, eikä tarvitse suuntautua mihinkään tiettyyn sektoriin. Suuntautumisvaihtoehdosta koettiin olevan eniten hyötyä merkinnänä todistuksessa, kun hakee ensimmäisiin työpaikkoihin. Toisaalta merkinnän ajateltiin myös sulkevan muut vaihtoehdot pois. Työelämään pääsemisen jälkeen suuntautumisvaihtoehdolla ei koettu olevan enää merkitystä.

14.3 Sosionomin (AMK) työllistyminen ja paikka sosiaalityön kentällä

Sosionomien mielestä työllistyminen on melko helppoa, mutta vakituisen paikan saaminen on vaikeaa. Työt koostuvat sijaisuuksista ja erilaisista pätkätöistä eri paikoissa. Myös työtehtävät koettiin vaihtelevina. Sosionomin koulutuksen ei oltu myöskään aina koettu sopivan tehtävään. Se saattaa johtua siitä, että organisaatioissa on vielä liian vähän tietoa sosionomin osaamisesta ja tehtäväkuvasta. Haastateltavien mielestä sosionomien osaaminen on riittävää, mutta pikemminkin työelämässä on puutteita, jotka hankaloittavat sosionomien asemaa. Paremmalla työnjaolla sosionomeilla olisi selkeä paikka työkentällä ja koulutusta vastaavia tehtäviä. Kuten Rantamäenkin (2008) tutkimus osoitti, niin sosionomeilla on kyllä paikkansa, mutta se vaatii vielä selvennystä.

Sosiaalityöntekijät tiesivät sosionomin osaamisesta ja sosionomeille sopivista tehtävistä. Huomasin kuitenkin, että toimeentulon puolella työskentelevän sosiaalityöntekijän vastauksista huokui vielä hieman vanhanaikainen asenne siitä, että sosiaalityöntekijät ovat arvokkaampia ja pätevämpiä työntekijöitä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöille sosionomi oli tutumpi käsite ja he tiesivät sosionomeista enemmän. Haastatteluissa oli pikemminkin yllättävää, kuinka paljon sosionomien vastauksissa tuli esille kadehtivia kommentteja sosiaalityöntekijöitä kohtaan. Sosionomit eivät kuitenkaan kadehtineet sosiaalityöntekijöiden työtä, vaan enemmänkin heidän ylempää asemaansa sosionomeihin nähden. Osalla haastatelluista sosionomeista oli ennakko-oletus, että sosiaalityöntekijät eivät arvosta sosionomeja, eivätkä ammattia tarpeellisena. Sosionomien haastatteluiden jälkeen yllätyinkin positiivisesti myönteisestä kuvasta, joka sosiaalityöntekijöillä oli sosionomeista.

Haastateltavien sosionomien asenteisiin alaansa kohtaan saattoivat vaikuttaa sosionomiksi lähtemisen perusteet. Moni oli yrittänyt aluksi muihin koulutuksiin ja päätynyt toissijaisena vaihtoehtona opiskelemaan vähän samantyyppistä, eli sosiaalialaa. Moni ei ollut koulutuksen alkaessa tiennyt kunnolla, mitä sosiaalialan ammattikorkeakoulutus tarkoittaa. Tänä päivänä sosionomin koulutuksen tultua tutummaksi monet lähtevät jo tietoisesti opiskelemaan sosionomiksi, koska halua-

vat työskennellä sosionomeina. Arvostus sosionomeja kohtaan on lisääntynyt ammatin yleistyessä ja tullessa tutummaksi.

Vaikuttaa siltä, että nyt ollaan siinä vaiheessa, että sosionomin työnkuva on lyömässä itseään kunnolla läpi. Sosionomien tehtävänä on nyt uskoa ammattiinsa, tehdä sitä tutummaksi ja näyttää osaamistaan. Helppoa se ei ole, varsinkaan jos työpaikassa ei pidetä ammattia tehtävään sopivana. Sosionomin täytyy ainakin itse yrittää uskoa osaamiseensa. Jos ei itse luota pätevyyteensä, niin eivät varmasti luota muutkaan. Työkentällä tarvitaan vahvaa ammatti-identiteettiä, joka tarkoittaa ammattiin liittyvän ammatillisen toiminnan kokemista ja henkilökohtaisen merkityksen antamista kokemukselle. (Uusitalo 2005, 54.) Sosionomien ammattikunnan kasvaessa ammatti-identiteetti varmasti vahvistuu koko ajan. Kun ammatti-identiteetti vahvistuu yleisesti, niin Aution ja Niemisen (2010, 73) opinnäytetyösä kerrottu THL:n työntekijän mainitsema tulevaisuuden haaste saattaa jäädä toteutumatta. THL:n työntekijä esitti tulevaisuuden haasteeksi sen, että sosionomin tutkintoa pidetään vain ponnahduslautana jatko-opintoihin.

15 POHDINTAA

Pohdin johdannossa, että mikä olisi paras, lyhyin ja selkein vastaus kysymykseen, mikä on sosionomi. Sen sijaan, että olisin keksinyt sopivan vastauksen, niin vastausvaihtoehdot vain laajenivat opinnäytetyön tekemisen myötä. Yksi hyvä vastaus voisi kuitenkin olla, että sosionomi on sosiaalialan monipuolinen ammattilainen.

Opinnäytetyöni tutkimustulokset ovat samankaltaisia kuin aikaisempien tutkimusten tulokset, mutta ainakin henkilökohtaisesti työn tekeminen muutti ajatuksiani ja toi uutta tietoa. Ennen kaikkea uudet, positiivisemmat näkemykset tuovat toivoa ja varmuutta tulevaisuuteen. Tutkimusprosessi vahvisti ammatti-identiteettiäni ja rohkaisee lähtemään työelämään niin valmiina kuin tässä vaiheessa vain voi olla. Perusvalmiudet ovat olemassa. Opinnäytetyötä tehdessä olen käynyt läpi koulutuksen vaiheita, muistellut oppimiani asioita sekä miettinyt omaa osaamistani ja valmiuksiani lähteä työelämään. Haastateltavien tavoin pidän reflektointitaitoa hyvin tärkeänä. Olen opinnäytetyötä tehdessäni peilannut eri opiskeluvaiheissa miettimäni ajatuksia nykyisiin ajatuksiini ja todennut niiden muuttuneen avarammiksi. Opinnäytetyön ajatuksiin on mielenkiintoista palata vielä sitten, kun olen ollut jonkin aikaa työelämässä.

Tutkimusprosessin myötä olen myös alkanut miettiä haastateltavien mainitsemaa sosionomien väliinputoajan roolia vain yhtenä vaiheena sosionomin paikan löytämisessä työkentällä. Organisaatioiden tehtäväkenttien rakenteiden muutokset tapahtuvat hitaasti ja yleensä muutoksiin suhtaudutaan aluksi epäilevästi. Olen huomannut, että sosionomin osaamisen puutteiden sijasta pitää keskittyä korostamaan osaamisen vahvuuksia ja yrittää tuoda niitä enemmän esille ja tehdä niitä toimintansa kautta tunnetummaksi työkentällä. Esimerkiksi harjoittelut ovat sosionomi-opiskelijoille hyvä väylä tehdä itseään ja ammattiaan tutuiksi eri sektoreilla ja työpaikoilla. Harjoitteluihin kuuluu aina osaamiseen liittyviä tehtäviä, joiden kautta sosionomin osaamisen osa-alueet tulevat harjoittelupaikan työntekijöille tutuimmiksi. Työelämässä taas vastuualueiden jakaminen työntekijöiden kesken toisi

esille kunkin ammattilaisen vahvuuksia. Sosionomi voisi ottaa enemmän vastuuta esimerkiksi kuntoutusyksikön asiakkaiden etuusasioiden selvittämisessä ja neuvomisessa. Kokonaisvaltaisen näkemyksen korostaminen työskentelytavoissa ja laaja-alaiset näkökulmat saattaisivat myös tuoda sosionomin ydinsaamista paremmin esille.

Sosionomin ydinsaaminen vaikuttaa laajalta ja tuntuu aluksi mahdottomalta sisäistää ja varsinkin hallita, mutta pitkä lista vaadittavista taidoista kertoo vain sosiaalialan monipuolisuudesta ja asiakasryhmien kirjavuudesta. Sosiaalialan työntekijät ovat asiakkaiden lailla yksilöitä toimiessaan, eikä kaikkien tarvitse hallita kaikkia asioita. Jokaisella on oma näkemyksensä asioista ja elämäkokemuksensa taustalla. Eri kohderyhmien kanssa työskentely vaatii sosionomilta erilaisia tietoja, taitoja ja ominaisuuksia. Jokaisen sosionomin olisi hyvä tunnistaa omat vahvuutensa, jotta löytäisi sellaisen suuntautumisen, jossa voi parhaiten hyödyntää osaamistaan. Sosionomeilla on perusosaaminen monista teoriaosuudessa esittelemistä menetelmistä. Erilaiset sosionomit kuitenkin hallitsevat menetelmiä erilailla ja voivat hyödyntää työssään asiakaslähtöisesti itselleen luontevimpia menetelmiä. Sosionomin vahvuuksina voivat olla muun muassa joidenkin luovien ja toiminnallisten menetelmien erityisosaaminen, kuten kädentaidot ja liikunnalliset menetelmät. Erilaisista harrastuksista opittuja asioita voi myös hyvin kokeilla ja hyödyntää sosionomin työssä.

Erityisesti sosiaalialan koulutus kouluttaa asennetta. Sosionomi-koulutuksen myötä monia asioita näkee ja osaa ajatella useammasta näkökulmasta. Asioiden laajemmat syy-seuraus -suhteet ja kokonaisuudet pystyy hahmottamaan paremmin ja joskus analysoimaan liiankin pitkälle. Maailma näyttää erilaiselta sosionomin silmillä. Sosiaalialan koulutus antaa paljon yleistietoa ja eväitä arjen hallintaan. Ennen kaikkea sosiaalialan koulutus avaa silmiä ja muuttaa asenteita erityisryhmiä kohtaan. Ennakkoluuloja on nykyään paljon vähemmän. Myös arvostus pieniä asioita kohtaan on lisääntynyt.

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä ja kivinen tie, mutta samalla opettavainen prosessi. Parasta työn tekemisessä oli päästä tutkimuksen varjolla tutustumaan niin

moneen eri työpaikkaan ja haastattelemaan niin monta erilaista sosionomia. Haastattelut olivat mielenkiintoisia ja rohkaisivat työelämään lähtemisessä. Sosionomien haastatteluiden lisäksi pääsin tutustumaan vielä hieman vieraammalle alueelle, sosiaalityöntekijöiden työkentälle. Sosiaalityöntekijöiden mielipiteiden kuuleminen avarsi kuvaa sosiaaalialasta ja toi myös varmuutta siihen, että sosionomeilla on paikkansa työkentällä. Tutkimuksen tekeminen innosti, mutta sen kirjoittaminen latisti. Ehdottomasti tuskaisin vaihe on ollut kaiken saaminen paperille. Parempi asenne olisi saattanut auttaa. Sosionomin osaaminen on niin läheinen aihe ja se herätti niin paljon ajatuksia, etten millään meinannut saada niitä kaikkia kirjattua ylös. Kirjoittaminen tuntui jo ennen työn aloittamista niin hankalalta, että siirsin sitä aina eteenpäin. Myöhemmin opinnäytetyöni tekemistä vaikeutti se, että olin koonnut tekstiä rikkonaisesti sieltä täältä ja kirjoitin työn eri osia vuorotellen vähän kerrallaan. Kaiken kaikkiaan olen kuitenkin tyytyväinen tutkimusprosessiini, vaikka sen toteutus olisi voinut olla hieman suunnitelmallisempi. Lopulta palaset loksahtelivat kohdilleen ja sain koottua hajanaisesta aineistosta melko yhtenäisen ja johdonmukaisen työn. Olen pelännyt opinnäytetyön tekemistä koko opiskeluaikani, enkä meinaa vieläkään uskoa, että tässä se opinnäytetyö nyt on.

LÄHTEET

A 29.7.2005/608. Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

Aho, P. 1999. Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Helsinki: WSOY.

Ahonniska, M., Hemminki, A., Knuutila, L., Laru, R., Lehtiniemi, P., Niemi, L., Rinne, P., Salo, K., Toikko, T. & Varmola, T. 2006. Sosiaalialan koulutuksen kaksi vuosikymmentä Seinäjoella 1986-2006. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan yksikkö.

Ammatillisen kasvun teemoitus. Ei päiväystä. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [viitattu 21.1.2011] Saatavana: Seinäjoen ammattikorkeakoulun Intranetistä. Vaatii käyttäjätunnuksen.

Arki, arvot, elämä, etiikka. 2009. [verkkojulkaisu]. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulututtujen ammattijärjestö. Ammattieettinen lautakunta. [viitattu 27.10.2010]. Saatavana: <http://www.talentia.fi/index.php?id=476&sm=71>

Autio, E. & Nieminen, M. 2010. Näkemyksiä sosionomin (AMK) koulutuksesta ja työstä. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Bogdan, R. & Biklen, S. 1992. Qualitative methods for education. 2 ed. Boston: Allyn & Bacon.

Borgman, M, Dal Maso, R., Hakonen, S., Honkakoski, A. & Lyhty, T. 2001. Sosionomin (AMK) ydinosaaminen: sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkoston raportti. Rovaniemi: Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkosto.

Eskola, J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, A., Collin, K. & Saarinen, J. (toim.) 2007. Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY.

Eteläpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristialloissa. Teoksessa: A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen. 2007. (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, Oppimateriaalit, 90-142.

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

- Hyvinvointi 2015 –ohjelma: sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. 2007. [verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. [viitattu 5.2.2011]. Saatavana: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3640.pdf&title=Hyvinvointi_2015__ohjelma__Sosiaalialan_pitkan_aikavalin_tavoitteita_fi.pdf.
- Isohanni, A. & Lehtomaa, S. 2004. Sosionomi (AMK): sekundasossu vai laaja-alainen asiantuntija. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kaljonen, P. 2008. Rinnalla kulkien asiakkaan asialla: sosiaaliohjaus sosiaalitoimiston aikuistyyssä. Teoksessa: L. Viinamäki. 2008. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 56.
- Kaste 2008-2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. 2011. [verkkosivut]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [viitattu 5.2.2011]. Saatavana: http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/kaste.
- Kivipelto, M. 2006. Kriittisen ja radikaalin sosiaalityön menetelmiä. Luentomateriaali. 5.4.2006. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Julkaisematon.
- Koulutustarjonta. 18.1.2010. Sosiaalialan koulutusohjelma. [Verkkosivu]. Tampereen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 28.1.2010]. Saatavana: [http://www.tamk.fi/cms/tamk.nsf/%28\\$All%29/CDBD8A68EDF193E0C225757100433FBE?OpenDocument](http://www.tamk.fi/cms/tamk.nsf/%28$All%29/CDBD8A68EDF193E0C225757100433FBE?OpenDocument).
- L 20.12.2002/1134. Sosiaalihuoltolaki.
- L 6.6.2003/434. Hallintolaki.
- L 29.4.2005/272. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Siven, T. & Välimäki, P. 2004. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Lancy, D. 1992. Qualitative research in education. New York & London: Longman.
- Lindberg, J & Tolonen, M. 2005. Vastavalmistuneiden urapolut: vuosina 2003-2004 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään. Helsinki: Talentia ry.

- Millaisiin töihin?. Sosiaalialan koulutusohjelma. 7.1.2010. [Verkkosivut]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 27.1.2010]. Saatavana: http://www.seamk.fi/Suomeksi/Haluatko_opiskella/Koulutusalat/Sosiaali- ja_terveysala___/Sosiaalialan_koulutusohjelma.iw3.
- Moilanen, M. 2001. Sosionomien (AMK) ydinosaaminen näkyväksi. Sosiaaliturva 16/2001, 16.
- Mäkinen, P., Rahikka, A., Raatikainen, E., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Niemi, L. 2006. Sosiaaliopistosta alan kehityksen kotipesäksi. Teoksessa: M. Ahonniska, A. Hemminki, L. Knuutila, R. Laru, P. Lehtiniemi, L. Niemi, P. Rinne, K. Salo, T. Toikko, T. & T. Varmola. 2006. Sosiaalialan koulutuksen kaksi vuosikymmentä Seinäjoella 1986-2006. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan yksikkö.
- Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa: L. Viinamäki. 2008. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 136.
- Nuppu 2009-2011. Lastensuojelun ja perhetyön kehittäminen Keski-Pohjanmaalla. Esite.
- Ora-Hyytiäinen, E. 2005. Ammattikorkeakouluopiskelijan vaiheittainen kasvu ja kehittyminen sairaanhoitajaksi. Kever 2/2005.
- Paasonen, M. 1999. Katso, kuuntele, kokeile: sorrettujen teatteri pedagogisena välineenä opettajankoulutuksessa. Oulun opettajankoulutuslaitos. Kasvatus-tiede. Pro gradu –työ.
- Pietiläinen, E. & Seppälä, H. 2003. palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Pohjola, A. 1998. Sosiaalialan yliopistollinen koulutuksen kehittäminen: Julkaisusarja 52. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Poikela, E & Järvinen, A. 2007. Työssä oppimisen prosessimalli oppimisen johtamisessa ja osaamisen arvioinnissa. Teoksessa: A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen. 2007. (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, Oppimateriaalit, 178-179.
- Psykososiaalinen sosiaalityö. Ei päiväystä. Helsingin Yliopisto. Sosnet. [verkkosivu]. Helsingin yliopisto: Sosnet. [viitattu 25.1.2011]. Saatavana: <http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/psyksostapa.htm>.

- Ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa: ratkaisu- ja voimavarakeskeiselle työlle ominaista. Ei päiväystä. [verkkosivut]. Ratkes ry. [viitattu 24.1.2011].
Saattavana: <http://ratkes.fi/tietoa-ratkaisukeskeisyydesta/artikkeleita/ratkaisukeskeisyys-paehkinaenkuoressa/>.
- Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto. SoPhi 61. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Rouhiainen-Valo, T. 2006. Arene, Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit.
- Rinne, P. 2006. Sosiaalialan koulutusohjelman kolme opetussuunnitelmaa Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: M. Ahonniska, A. Hemminki, L. Knuutila, R. Laru, P. Lehtiniemi, L. Niemi, P. Rinne, K. Salo, T. Toikko & T. Varmola. 2006. Sosiaalialan koulutuksen kaksi vuosikymmentä Seinäjoella 1986-2006. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan yksikkö.
- Ruohotie, P. 2002. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY
- Santala, J. 2008. Sosiaalityö sosionomien (AMK) kodiksi: sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden välisestä työnjaosta kunnallisessa sosiaalityössä. Teoksessa: L. Viinamäki. 2008. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 80-81.
- Siltakorpi, M. Näkökulmia ohjaukseen. Luentomuistiinpanot. 23.9.2009. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan oppilaitos, sosiaalialan koulutusohjelma. Julkaisematon.
- Sosiaalialaa Kokkolassa ja Ylivieskassa. Ei päiväystä. [verkkosivu]. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. [viitattu 1.2.2011]. Saattavana: <http://www.haeennenkuin.fi/Yhteishaku.aspx?pid=66&cid=27&main=1>.
- Sosiaalialan AMK -osaaminen alan työkentällä -hanke. 2010. Ydinkompetenssit kompetenssiryhmän esityksen mukaan. Moniste.
- Sosiaalialan koulutusohjelma 2010-2011. 31.8.2010. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [viitattu 1.2.2011]. Saattavana: <http://intra.epedu.fi/loader.aspx?id=3c5f7718-040c-4908-99ec-e4a890c574c6>.
- Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityisellä sektorilla. 2007. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:18, 25. Moniste.

- Sosiaalityön määrittely. 2000. [verkkosivu]. International Federation of Social Workers (IFSW). [viitattu 23.1.2011]. Saatavana: <http://www.ifsw.org/p38000408.html>.
- Sosiaalialan työ. 2009. [verkkosivu]. Työ- ja elinkeinotoimisto: ammattinetti. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 23.1.2011] Saatavana: <http://www.ammattinetti.fi> – ammattialat – sosiaalipalvelut.
- Sosiaalityöntekijäin liitto 1989. Sosiaalityön vuosikirja. Helsinki: Miktor
- Sundman, P. 1989. Tavoite ja ongelma ratkaisukeskeisessä terapiassa. Perheterapialehti 1/1989. [verkkosivu]. Sosiaaliportti. Lastensuojelunkäsikirja: työmenetelmät. [viitattu 24.1.2011]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/ratkaisukeskeinentyoskentely/#vahvuuksia>.
- Suominen S. & Tuominen M. 2007. Palveluohjaus: portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Profami Oy.
- Tampereen yliopisto uudistaa koko organisaationsa vuoden 2011 alussa. 2011. [verkkosivu]. Tampereen yliopisto: sosiaalityön tutkimuksen laitos. [viitattu 27.10.10]. Saatavana: <http://www.uta.fi/laitokset/sostyo/>.
- Tietäväinen, S. 2008. Palveluohjaus sosionomin osaamisalueena Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa. Teosessa: L. Viinamäki. 2008. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 80-81.
- Tiuraniemi, J. 1994. Reflektiivisen ammattikäytännön käsitteistä. [verkkosivu]. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuksen julkaisuja. [viitattu 3.2.2011]. Saatavana: <http://users.utu.fi/juhtiur/reflektio.htm>.
- Toikko, T. 1997. Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 5 (2). Sosiaalipoliittinen yhdistys, 169-188.
- Työ- ja elinkeinotoimisto: ammattinetti. 2009. [verkkosivu]. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 3.2.2011]. Saatavana: <http://www.ammattinetti.fi> – ammattialat – sosiaalipalvelut – sosiaalialan työ.
- Uusitalo, I. 2005. Työ tekijäänsä opettaa: sosionomi (AMK) asiantuntijavalmiuksia oppimassa. Turku: Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 17.
- Vierimaa, M-L. 2009. Aukeaako uraputki?: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmasta Kokkolasta valmistuneiden sosionomien sijoittuminen työelämään. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Viinamäki, L. 2008 (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 2/2008.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Sosiaalialan koulutusohjelma. 17.1.2011. [verkkosivu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [viitattu 5.2.2011]. Saatavana: http://seamk.fi/Suomeksi/Haluatko_opiskella/Koulutusalat/Sosiaali-ja_terveysala__/Sosiaalialan_koulutusohjelma,_ylempi_amk-tutkinto.iw3.

LIITE 1: Kompetenssit

Sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (AMK) –tutkinnon kompetenssit
(Sosiaalialan AMK-osaaminen alan työkentällä –hanke 15.4.2010)

Sosiaalialan eettinen osaaminen

- Sosionomi (AMK) on sisäistänyt sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet ja sitoutuu toimimaan niiden mukaisesti
- Sosionomi (AMK) kykenee sosiaalialan ammattien edellyttämään eettiseen reflektioon
- Sosionomi (AMK) kykenee ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden ja kykenee toimimaan arvostiritoja sisältävissä tilanteissa
- Sosionomi (AMK) edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä pyrkii huono-osaisuuden ehkäisemiseen yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmasta

Asiakastyön osaaminen

- Sosionomi (AMK) tunnistaa oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa tehtävässä työssä
- Sosionomi (AMK) osaa luoda asiakkaan osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen
- Sosionomi (AMK) ymmärtää asiakkaan tarpeet sekä osaa tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista yksilön kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa
- Sosionomi (AMK) osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä
- Sosionomi (AMK) osaa tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan
- Sosionomi (AMK) osaa arvioida ja kuvata asiakasprosessin eri vaiheita ja kehittää työtään sen pohjalta

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

- Sosionomi (AMK) tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyvän juridisen säädöspohjan ja tietojärjestelmät sekä osaa soveltaa niitä
- Sosionomi (AMK) osaa ennakoida ja jäsentää hyvinvointipalveluiden muutoksia ja pystyy osallistumaan palveluiden tuottamiseen ja kehittämiseen
- Sosionomi (AMK) osaa arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallitsee palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmiä
- Sosionomi (AMK) osaa toimia sosiaalisen asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa sekä edistää asiakkaan turvaverkostojen toimintaa

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

- Sosionomi (AMK) osaa analysoida epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavia rakenteita ja prosesseja alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla
- Sosionomi (AMK) osaa käyttää erilaisia yhteisösosiaalityön, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja viestinnän keinoja
- Sosionomi (AMK) osaa tukea kansalaisten osallisuutta ja kykenee osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

- Sosionomi (AMK) on sisäistänyt reflektiivisen, tutkivan ja kehittävän työotteen
- Sosionomilla (AMK) on käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista ja hän osaa tuottaa uutta tietoa
- Sosionomi (AMK) osaa suunnitella, toteuttaa, arvioida ja raportoida sosiaalialan kehittämishakkeita

Johtamisosaaminen

- Sosionomi (AMK) tuntee talous- ja henkilöstöhallinnon perusperiaatteet
- Sosionomi (AMK) osaa toimia työyhteisön lähiesimiehenä
- Sosionomi (AMK) osaa kehittää sosiaalialan osaamista, työyhteisöjä ja palveluprosesseja
- Sosionomi (AMK) kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä
- Sosionomi (AMK) omaa perusedellytykset toimia alan itsenäisenä yrittäjänä

LIITE 2: Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset sosionomeille

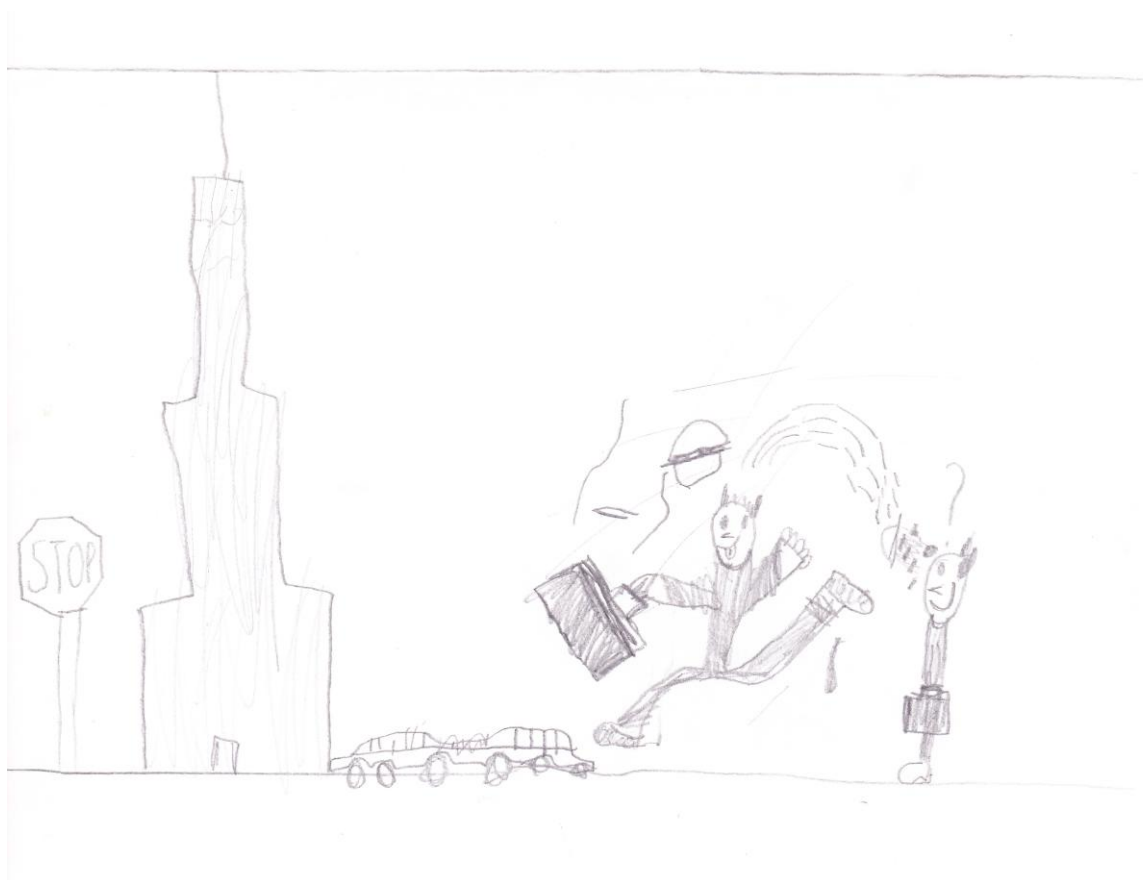
*ensimmäisen haastattelun yhteydessä mukaan tulleet kysymykset

1. Minkä ikäinen olet?
2. Mikä on tehtävänimikkeesi?
3. Missä opiskelit sosionomiksi?
  - Milloin valmistuit? *
  - Miten olet hakeutunut sosiaaalialalle? *
4. Millaisena koit sosionomi-koulutuksen?
  - Mitä hyvää?
  - Mitä huonoa?
  - Mitä mieltä olet suuntautumisvaihtoehdoista? *
5. Miten työllistyt koulutuksen jälkeen?
6. Miten olet löytänyt paikkasi ja tehtäväsi työyhteisössä?
7. Miten työelämä on vastannut koulussa saamaasi kuvaa sosionomin työstä?
8. Millaista hyötyä koulutuksesta on ollut työelämässä?
  - Pitäisikö koulutukseen lisätä jotain tai tuoda jotain uutena aineena?
  - Pitäisikö jotain ottaa pois?
9. Mitä mieltä olet sosionomin osaamisesta?
  - Onko se riittävää?
  - Olisiko siihen jotain lisättävää?
10. Oletko jatkokouluttautunut tai aiotko jatkokouluttautua?

Haastattelukysymykset sosiaalityöntekijöille

1. Minkä ikäinen olet?
2. Mikä on koulutuksesi?
3. Miten olet hakeutunut alalle?
4. Missä olet opiskellut ja milloin valmistunut?
5. Millaisena koit koulutuksen?
6. Mikä on tehtävänimikkeesi ja nykyinen työpaikkasi?
7. Millainen työhistoria sinulla on?
8. Oletko tehnyt tai teetkö paljon yhteistyötä sosionomien kanssa? Millaista yhteistyötä? Miten se on sujunut?
9. Mitä mieltä olet sosionomien osaamisesta? Onko se riittävää ja vastaako se nykyisiä työelämän vaatimuksia?
10. Pitäisikö sosionomien koulutukseen lisätä jotain?

LIITE 3: Piirroksia sosionomeista

poika 10 v. (p 5)

tyttö 10 v. (t 5)